

Tietoja Suojärven pitäjästä

Kirjoitti

A. A. Branders

Käsikirjoituksesta suomensi

T. L.

(Ylipainos Laatokasta)

Sortavalan kirjapainossa, 1892.

Tietoja Suojärven pitäjästä

Kirjoitti

A. A. Branders

Käsikirjoituksesta suomensi

T. L.

Ylipainos Laatokasta

Sortavalan kirjapainossa, 1892.

Suojärven ja Korpiselän pitäjät, Viipurin läänin koillisosassa, ovat pohjoispuolella 62° pohjoista leveyttä, edellinen pitkin keisarikunnan rajaa ja jälkimmäinen Kuopion läänin eteläpuolella.

Maantieteellinen asema.

Maa on jylhää, erämaan tapaista saloa, missä järvet ja kaskimaat vaihtelevat keskenään, ja ainoastaan siellä täällä, etupäässä järvien rannoilla, löytyy asutuita seutuja. Kuten pitäjän nimet osoittavat, löytyy siellä viljalti soita, osaksi autioita, osaksi kasvaa niillä vaivaispuita tai kookkaita kuusia ja honkia. Täsmällisemmin kuvaavia nimiä tälle maankulmalle ei voisi löytää. Minne hyvänsä silmänsä kääntää, näkee yhä synkän havumetsän välistä, jonka yksitoikkoisuutta silloin tällöin keskeyttää tai rajoittaa viheriampi koivu- tai leppämetsä, soita ja järviä, nevoja ja lampia. Ne ovat ikään kuin kylvetyt suureen, äärettömään erämaahan, joka ulottuu kauaksi yli pitäjän rajojen, ja jonka lävitse syrjäisempiin salokieliin voi matkustaa ainoastaan joko jalkaisin ka-

Seutu.

peita, mutkikkaita polkuja myöten tai virstamääriä jatkuvia, nilpakkaita porrassiltoja pitkin tai myöskin soutuveneellä lukuisien järvien yli, jos veneitä on saatavilla. — Matkustajalle esiintyy luonto tällaisella matkalla hiljaisessa, neitsyellisessä suuruudessaan, mikä omituisella lumousvoimallaan, erittäinkin valoisien kesäöitten sanomattoman viehättävässä ihanuudessa, lumoo mielen.

Maa on ylimalkaan tasankoa. Ainoastaan yksinäisiä matalampia vuoria tapaa siellä täällä; tavallisimpia ylänkeitä ovat hiekkaharjut ja kukkulat, joilla joko kasvaa tuuhea havu- ja koivumetsä tai ovat ne kaskettamisesta paljaat ja silloin yleisesti kaikkialla kasvavan kanervan niukalti peitetyt. Soilla peittää maata valkosammal, jossa karpat ja muuraimet kasvavat. Syrjäisemmissä seuduissa, joihin on vaikeampi päästä, löytyy vielä ikivanhoja havumetsiä, missä karhuilla ja metsälinnuilla on varmat turvapaikkansa.

Peltoja tosin löytyy, mutta ne ovat mitättömän pieniä; yksi ja toinen pohatta ja maakauppias on viime aikoina raivannut itselleen peltotilkun. Yleisin viljelystapa on ikivanha kaskettaminen eli huuhdanviljelys. Osaksi vakuutetaan tähän karun maaperän olevan syynä. Se on tavallisesti kangashiekkaa. Ruokamulta-kerros on kovin ohut. Siellä täällä vuorottelee hiekkakangas, somerikko tai savimulta eri ajoilta ja eri märkänemisasteilla olevan suomullan kanssa. — Monin paikoin on pienten peltotilkkujen ympärillä talojen

läheisyydessä leveät ja korkeat kiviaidat, mitkä ovat tehdyt pellosta peratuista kivistä. Kun talonpojalla ei koskaan ole riittävästi navettalantaa ja hänen maanviljelys-kapineensa ovat kovin alku-peräisiä, ja kun hän ei ylimalkaan pane kovin suurta vaivaa laihan kotipeltonsa muokkaamiseen, niin on selvä, että hänen maanviljelyksensä on vähän tuottava. Sitä vastoin antaa kaskimaa ensimmäisenä ja toisena vuonna hyvän viljasadon.

— Rautaa saadaan useimmista isommista järivistä ja valmistetaan P. Annan ruukissa. Se kuuluu Venäjän vuorihallitukselle, joka täältä saa erinomaista harkkorautaa, mitä ennen muita rautalajeja käytetään keisarikunnan tykkivalimoissa. — Kalkkikivilouhos löytyy Tervasaassa Suojärvestä. Järvien, lampien ja perkaamattomien purojen ja jokien paljouden vuoksi, joissa viimemainituissa vielä myllyjen ja tehdasliikkeen tähden löytyy salpuita ja sulkulaitoksia, syntyy joskus vesitulvia, nousee sumua ja halloja. Liiallinen kaskettaminen ja metsiä uhkaava pikainen haaskaaminen vaikuttanevat myöskin turmiollisesti ilmanalaan, koska täten hyvin tärkeä kosteuden tasoittaja katoaa.

Rauta.

Kalkkikivi.

Ilmanala.

Järvistä on pinta-alaltaan Suojärvi suurin. Se on kahden peninkulman pituinen ja muodostaa pitäjän keskipisteen, sillä sen rannoilla asuu suurin osa pitäjän väestöä neljässätoista kylässä; sen pohjoispäässä on myöskin kirkonkylä (pogosta) äsken rakennettuine kirkkoineen. Tätä järveä eli selkää reunustaa pohjoisessa joukko kukkuloita,

Suojärvi.

jotka jossakin määrässä kaunistavat muutoin yksitoikkoista maisemata.

Luonto.

Samoin kuin luonto täällä tarjoaa verrattain vähän kauniita näköaloja matkustajalle, samoin on kalastajankin saalis malmirikkaista järvistä niukka. Kasvikunta on lajirikkaampi, ja lintujen sekä hyönteisten tutkijoille tarjoaa seutu hyviä löytöpaikkoja, koska eläinkunta osaksi on välittömässä yhteydessä Äänisen alueen kanssa.

Sivistys.

Sellainen on luonto Suojärven talonpojan kotiseudussa. Täällä elää tuo raaka, sivistymätön kansa omaa elämätään melkein pakanallisessa taikauskossa, sillä kristinuskosta on rahvaalla kovin horjuva ja väärä käsitys. Kuuluen kreikkalais-katoliseen uskontokuntaan, käsittää se saarnasta ja jumalanpalveluksesta ainoastaan ulkonaiset muodot, ja kun kansakouluja ei ole viimeisiin vuosiin asti ollut ja kansansivistyksen edistäminen on jätetty parin kiertokoulun-opettajan huoleksi, ovat myöskin alkeisopetuksen hedelmät ainoastaan vähissä määrin olleet kansalle tarjona. Toivoa sopii, että ennen pitkää, kun kahdelle kiinteälle kansakoululle jo on omat huoneet rakennettu, valistus leviää ja kansan kaikki kerrokset tulevat siitä osallisiksi.

Rotu.

Väestö on karjalaista sukuperää. Miehet ovat enimmäkseen solakkavartaloisia, rotevaruumeisia ja karaistuja. Naiset ovat härvoin edes keskipituisia. Raskas, alituinen ruumiillinen työ on painanut vartalon kumaraan, keskeyttänyt kasvun ja tuotta-

nut vanhuuden ennen aikojaan. Avioliitot solmitaan varhain, sillä siten saadaan taloon uusia, vereksiä, helppoja ja halukkaita työvoimia. Naitu vaimo on talon paras palvelija ja työjuhta; häät vietetään sentähden tavallisesti keväisin ennen kiireintä työaikaa. — Perhekunnat ovat usein suuria ja liian väkirikkaita. Jokainen poika talossa voi, näet, mennä naimisiin, muodostaa perheen ja jäädä asumaan yhteisessä kodissa; kun pirtti tulee ahtaaksi, rakennetaan uusi saman katon alle eli ainakin seinä seinään yhteisellä eteisellä. Tällainen yhdyselämä synnyttää usein riitoja kantaisän ja minijöiden välillä eli viimeksi mainituitten kesken. Tämä eripuraisuus vaikuttaa joskus muuttoja ja synnyttää pieniä kontuja, joilla on vähän viljelykselle sopivata maata eikä yhtään pääomaa, ja seurausena on köyhyys taloudellisen rippuvaisuuden kanssa. Kannattavaisuus ei ole tällaisten kontujen tunnusmerkki.

Talous.

Suojärven rahvas on köyhä, mutta nöyrä ja vieraanvarainen kaikessa köyhyydessään. Maanviljelys on surkuteltavan alhaisella kannalla, kalansaalis huono ja käsiteollisuus melkein tuntematon. — Köyhyys, taitamattomuus ja yrittelijäisyyden puute on saattanut useimmat talonpojat harvojen rikkaitten ja keinokkaiden maakauppiaitten käsiin, joita kansa omituista kyllä mainitsee nimellä „hyvälistö.“ Nämä äveriäät ovat tavallisesti ottaneet urakalla malminnoston P. Annan ruukille ja maksavat kovin niukan päiväpalkan, koska tarpeellinen määrä

Rippuvaisuus.

työvoimia, miehiä ja naisia, sellaisella palkalla on saatavissa; samoin saavat tukinuittajatkin alhaisen palkan kovasta työstään.

Kylät.

Kansa asuu tällä maankulmalla kylissä, joissa talot ovat niin lähellä toisiaan, ilman mitään aita- tai muuta välirajaa, että munkalainen helposti voi luulla kaikkien rakennusten sellaisessa ryhmässä kuuluvan samaan taloon. — Kylässä eli ryhmässä on tavallisesti 5—8—10, jopa useampiakin taloja. Pienempiä kyliä, joissa on 2 à 3 taloa, löytyy myös sellaisissa seuduissa, missä ei vielä ole liikakansoitusta eikä kontujen lohkominen ole tapahtunut. Uudistaloja on viime aikoina perustettu saloille, ja siihen on pääsyynä ollut parast' aikaa kestävä isojako. Kylien välillä on synkkä salo; joku rappeutunut pirtti, hiilenpolttajan mökki eli „staanu“ näkyy siellä täällä yksinäisellä rannalla eli metsäpolun vieressä.

Rakennus-
tapa.

Rakennustapa on pikemmin puhtauden vihollinen kuin ystävä, koska se liian paljon lähentää ihmisiä ja eläimiä toisiinsa. Se poikkeaa silmään pistävästi Suomen talonpojan tavallisesta rakennustavasta ja on todenmukaisesti lähimmin yhdenmukainen venäläisen rakennustavan kanssa.

Talonpoikaistalossa Suojärvellä löytyy seuraavat rakennukset: A. *Asuinhuoneus* (pertti, kodi) ja sen kanssa kulmaan rakennettu navetta, sekä ruokasäiliöitä ja ullakoita. B. *Talli* (konjushshi), joko seinä seinässä navetan kanssa tahi eri ra-

kennuksessa; C. *Ruoka-aitta* (ambari); D. *Sauna* (kyly); E. *Riihi*, joskus useamman talon yhteinen; F. *Kaivo*. Varakkaimmissa taloissa löytyy tätä paitsi *vesimylly* (mellittshä), *nahkurintyöyhuone* (kozhouna), riista-aitta ja latoja. Köyhissä taloissa on ainoastaan pienempi pirtti, eteinen ja navetta, ja niitä sopii verrata meillä tavallisiin pikkutorppiin eli mäkitupalaisten asunoihin. — Talot ovat kaikki pääasiassa rakennetut saman epämiellyttävän rakennustavan mukaan.

Hyvinvoipa talonpoikaistalo on järjestetty jotosakin seuraavaan tapaan. Kivenheiton matkalla järven tai lammen rannasta sijaitsee pääarakennus sellaisella paikalla, mistä kaikki kasvavat puut ja pensaat ovat huolellisesti poisraivatut, lukuunottamatta tavan mukaista kuusta; sen ympärillä sijaitsevat ulkokuoneet aivan lähellä. Asuinhuoneus.

Kaikki huoneet ovat rakennetut pyöreistä, piiluumattomista, mutta kuorituista honkahirsistä ja ovat vuorittamattomat. Ulkonäkö ei ole miellyttävä eikä halkeilevien, vettä imevien, pyöreiden hirsien kestäväisyyस्कään näytä taatulta. Varsinaista ilmareijillä varustettua kivijalkaa ei ole, vaan sen sijaan rakennetaan n. s. multapenkit ja yksinkertaisen lattian alle kellari (karsina), joka osaksi maan poistamisen, osaksi lattian asettamisen kautta korkealle maanpinnan yläpuolelle, useinkin on miehen pituutta korkeampi. — Ulkonavat, jyrkät katot ovat tehdyt halaistuista hirsistä, veistetyistä lankuista eli laudoista.

Asuinhuoneiden kolmella vapaalla seinällä sijaitsevat korkealla maasta (2 à 3 metriä) olevat pienet ikkunat, jokaisessa 6 pientä lasiruutua (noin 20 senttimetriä □:ssä). Ikkunoita on päätyseinällä kolme, toisella sivuseinällä kaksi ja toisella yksi. Yksinkertaisilla puunleikkauksilla ovat ikkunain vuorilaudat ja katonraja koristetut, mutta siihen loppuukin kauneuden aisti. — Leveästä, mutta matalasta ovesta pääsee suoraan likaiselta pihamaalta, joskus myöskin kuistin tapaisesta, pimeään eteiseen, mistä portaat toista sivuseinää pitkin johtavat yläeteiseen. Varakkaimmissa taloissa on näet eteinen välikatolla jaettu kahteen kerrokseen, joista alimmainen on pimeä ja sieltä vievät ovet ruoka-aittoihin; ylimmäinen (sintshoi), johon yhdestä ikkunasta tulee valoa, on varsinainen eli Länsi-Suomen eteinen, porstuva. — Tavallisesti löytyy kumminkin yksinkertainen eteinen, johon pihamaalta nouseaan korkeita portaita myöten (pordahat). Se on 3—4 metrin levyinen, ja sinne nostetaan päiväksi talon makuuvaatteet y. m.; siellä on joskus vesikorvon, valjaiden ja muutamien muitten talouskapineitten säilytyspaikka.

Eteinen.

Sintshoista vie ovi pirttiin, vieraskamariin, jos sellainen on olemassa, yhteen tai kahteen ruokaaittaan, heinäkorsuun ja — navettaan, jonne pääsee lyhyviä, nilpakoita ja likaisia portaita myöten. — Vierashuonetta käyttää talonrahvas talvisin parin viikon aikana asuinhuoneenaan, silloin kuin pirtti on torakoitten hävittämistä varten kylmillä.

— Ruoka-aitat ovat kylmät, usein ilman ikkunoita eli lyhyesti sanoen väliseinällä erotetut heinäkorsusta (niinmuodoin navetan päällä). — Heinäkorsu Heinäkorsu. (sarai) on tilava ullakko, jonka lattia on tehty halaistuista, puolipyöreistä puista. Sinne vedetään takapihasta johtavata leveätä siltaa (veto-pordahat) myöten rehuvarat; mutta siellä säilytetään myöskin tilaa ottavia talouskaluja, maanviljelys-kapineita y. m.; siellä teurastetaan pitolammas, jonka nahka ripustetaan salolle tai reen perälaudalle kuivamaan; siellä on väliaitauksella erotettu makki ja siellä — makaa kesänaikana talon miesväki heinävuoteillaan vetoisella lattialla tai rekilöissä.

Heinäkorsusta tai suoraan eteisestä pääsee, kuten sanottu, rappusia myöten alas navettaan, joka aina on sarain alla ja johon karja kulkee takapihan puolella olevasta ovesta. — Navetassa on isompi, mutta matala etuhuone (tanhua), missä karja on irroillaan, ja muutamia pienempiä karsinoita eli pilttuita, joissa lypsylehmät ja hiehot seisovat kytkeyssä. Etuhuoneessa kannattavat puiset patsaat tai hirsistä salvetut arkut kattoa (=sarain lattiata). — Yleisen tavan mukaan annetaan karjansonnan olla koskematta ja kerääntyä varastoon; silloin tällöin riputetaan sonnan päälle pitkiä olkia tai hakatuita kuusenhavuja. Kahdesti vuodessa vedetään lemuava varasto peltotilkulle tai perunamalle; se on ainoa lanta-aine, mitä talonpoika käyttää. Kun olkia käytetään kuivikkeena, imevät ne nestemäiset ulostukset ainoastaan kovin vailli-

Navetta.
12

naisesti. Tästä nouseva ammoniakkihöyry ja kosteus imeytyy huoneen puuaineisiin, jotka aina ovat märkänemisen tilassa ja homeen sekä muun sienimäisen aineen vallassa. Ilma ei luonnollisesti koskaan ole sellaisessa huoneessa raitista, ja haju tunkeutuu ehdottomasti asuinhuoneisiin, semminkin, kun ei ovea navetan rappusien yläpäässä aina pidetä suljettuna. Vaikk'ei navetta olekaan aivan pirtin ja eteisen alla, niin on ilma huoneissa kumminkin yhtä turmeltunut, koska ihmisten ja karjan huoneet ovat saman vesikaton alla, sarain lattia on harva ja muutamia ovia auki. Rakennustapa Korpiselässä on sekä rakennustaiteellisessa suhteessa että asemain puolesta enemmän muun Suomen mukainen. Siellä ovat asuinhuoneet ja navetta aina eri rakennuksissa. —

Pirtti. Suojärven talonpojan tupa eli pirtti (pertti) on suuri, korkeakynnyksinen, kuudella ikkunalla varustettu ja ylimalkaan korkea huone. Seinät ovat sisäpuolelta sileiksi höylätyt, saumat eli varrat sammalella (*Polytrichum*) rivityt ja täytetyt saha- ja ruisjauhoista ynnä liimasta tehdyllä tainalla. Seinät höylätään uudestaan, ainakin muutamissa savupirteissä, joka viides vuosi. Pirtti näyttää siten valoisammalta ja iloisammalta, vaikk'ei seinä höylätäkään muuta kuin miehen korkuudelle. Sitäpaitsi pestään seinät kerran vuodessa hiekan kanssa noesta puhtaiksi. Ikkunat ovat yksinkertaiset, sisäikkunoita ei näet käytetä, jonka vuoksi kylmempänä vuodenaikana tiivistynyt vesihöyry

jäätyneistä ruuduista virtaa alas ikkunanlantaan leikattuja koroja myöten. Yleisesti käytetään ikkunanlunkkuja ja talvella nostetaan ulkopuolelta pitkillä seipäillä olkimattoja y. m. ikkunain eteen estämään kylnää ilmaa tunkeutumasta huoneeseen.

Muoin käytettiin yksinomaan savupirttejä, Savupirtti. joissa savu virtasi uunista pirttiin, kokoontui katonrajaan ja savusti aikojen kuluessa seinät, orret ja muut esineet, mutta erittäinkin välikaton, mikä vanhemmissa savupirteissä on kiiltävän musta, lakeeratun näköinen ja täynnä kuivaavan kuumuuden halkomia rakoja; kuumuus voi näet savua täynnä olevassa pirtissä lämmityksen tai leipomisen jälkeen nousta melkoisesti yli $+ 30^{\circ}$ C:sta.

Vaikka savupirteistä pääseekin savu virtaamaan ulos katossa olevasta reppänästä, joka sisästäpäin avataan siihen kiinnitetyllä seipäällä, niin ei sitä kumminkaan pidetä auki kuin kotvasen aikaa, sillä tarkoitus on, ett'ei savu sitä suljettaissa asusta 2 metriä korkeammalla lattiasta, niin että täysikasvuinen henkilö saattaa paraiksi seisoa suorana, tapaamatta savupilveä. Kumminkaan ei katonrakentaja aina onnistu löytämään maataillisesti oikeata kohtaa lunkulle ja siitä johdavalle savuhormille (truba), joka tavallisesti tehdään kuivuneen hongan ontosta rungosta. Moni mies on useat kerrat koettanut sovitella ja muutella savureikää, saavuttamatta tyydyttävää tulosta. Sellaisissa tapauksissa asuu savu tuskin $1\frac{1}{2}$ metrin korkeudella lattiasta, ja silloin täytyy use-

ammin käyttää reppänää, ainakin kun vieraita on talossa. Tätä nykyä alkavat talonpojat kumminkin käyttää parempaa järjestystä. Kaikissa viime aikoina rakennetuissa pirtteissä on valaistu uuni, tosin saman muotoinen ja suuruinen kuin ennenkin, mutta se ei enää ole aivan umpinainen: valtavan suuresta uunista kohoaa valaistut patsas välikaton läpi ja päättyy tavallisesti hiukan yläpuolella vesikattoon, — hormi muurataan niin lyhyeksi kuin mahdollista, ett'ei se vetäisi liiaksi. Rahvas rakastaa lämpöä pirtissä, ja se näyttää olevan talonpojan suurin nautinto, jos hän saa asua niin lämpöisessä huoneessa, että vieras ja tottumaton tulee puolesta tunnissa aikalailla pahoinvoivaksi, sillä korkea lämpö määrä säilytetään tarpeellisen ilmanvaihdon kustannuksella, jonka tähden ilma sellaisessa pirtissä on yhtä turmelunut kuin liian kuumakin.

Uuni. Uuni (pätshi), joka on määrättyssä nurkassa, tavallisesti vasemmalle ovesta, täyttää melkoisen osan tuvan lattianalasta. Se on suuri ja kalkilla rapattu, paikkakunnalla löytyvästä liuskakivestä, hyvin harvoin tiilistä (kirpitshä) muurattu leivinuuni, jonka edessä olevan lieden yli hahlat rippuvat. Uunin pirtin-puolimmaisella sivulla on astelma eli pankko (lezhankka), jota käytetään mieluisana makuupaikkana, semminkin satunnaisen pahoinvoinnin kohdatessa. Uunin päällä on sitäpaitsi tilaa vähintään kahdelle hengelle ja sitä käyttää talvisaikana isäntäväki makuupaikkanaan. Rau-

Makuupaikka.

tahellaa ei käytetä missään. — Leivinuuni on noin 1½ metrin levyinen ja pituinen; sitä lämmitetään tavallisesti päivittäin klo 3 aamulla, jolloin ensin paistetaan 5—7 eli useampia limppuja ja jälkiuuniin pistetään ne ruokalajit, mitkä keitetään uuninlämmössä padoissa eli kivipoteissa. Myöskin karjalle valmistetaan ruokaa uunissa hautomalla. Valtava uuni on todellinen lämpöaitta, joka vuorokauden kuluessa hohtaa huoneeseen lämpöä liakisikin. Muuta lämmitystä ei huone kaipaa; täysin kuivia polttopuita ei tarvita, sillä puolikuivat eli tuoreet (koivu)halot palavat uunia lämmittäissä kyllin hyvästi.

Leipominen.

Huoneen-
lämpö.

Kaikki lämmin ruoka valmistetaan niin muodoin uunissa; ainoastaan kahvi keitetään hahloissa riippuvassa eli kolmijalalle asetetussa pannussa ja n. k. keitinpiiraat paistetaan matalassa pannussa lastuvalkealla. Teevesi keitetään teekeittiössä, joka asetetaan savuamaan ulos eteiseen.

Runanval-
mistus.

Uunin juurella, lezhankan kohdalla, on penkki eli avonaisella kannella varustettu lippaan muotoinen teline (golbitsha), joka toimittaa kellarinlunkun virkaa; sieltä vievät tikapuut eli portaat alas pirtin alla olevaan huoneeseen eli kellariin, joka on melkoisen korkea ja tilava. Täällä säilytetään talon käsinkivet ja muita kapineita sekä ruokavaroja, perunoita, nauriita (ja kaalia), kukin laji omassa kuopassaan. Lopputalvella pilaantuvat juurikasvit usein kellarissa — ellei varastoja ennen ole loppuun syöty — ja märkäne-

Kellari.

Huoneen- misestä syntyvä löyhkä tunkeutuu silloin pirttiin.
 ilma. Koska pirtissä ei ole rossilattiata ja ainoastaan
 ulkoseinien vieressä on karsinassa multapenkit,
 niin saattaa huoneenlämpö talvisaikana olla lat-
 tialla hyvinkin alhainen ja turmiollinen pienille,
 ryömiville perheenjäsenille. Kun lämpömäärä ka-
 tonrajassa samalla on liian suuri, tulee lämmön
 erotus melkoiseksi, mikä ei suinkaan muuta vai-
 kuta kuin yhteydessä suuressa määrin turmeltu-
 neen ilman kanssa heikontaa pienokaisten terveyt-
 tä, jotka eivät talvella pääse ulkoilmaan, ja antaa
 heille tuon omituisen kivuloisen ihonvärin, joka
 täällä on niin tavallinen lopputalvella.

Liiaaksi vä- Liian paljon väkeä elää asuinhuoneissa ympäri
 keä. vuotta, mutta vielä pahemmaksi muuttuu tila tal-
 vella, kun talon mieseläjät lojuvat joutilaina si-
 sällä, kun tuttavat ja matkamiehet majailevat jon-
 kun vuorokauden talossa, kun koirat, kissat ja
 vielä joku kanakin lisäävät ilmaa tarvitsevien ja
 sitä turmelevien lukua. Tämän lisäksi säilytetään
 pirtissä vielä joskus likaisia vaatteita, kuivataan
 pyykkiä, edestakaisin kulkijat kuljettavat jalki-
 neihin tarttunutta likaa ja pienokaiset usein myös-
 kin tekevät tarpeensa johonkin nurkkaan, mistä
 sitä ei äidin valpas silmä aina näe.

Pirtin si- Pirtin sisustukseen kuuluu etupäässä kiintonai-
 sustus. set penkit ja suuri valkeaksi pesty ruokapöytä,
 minkä kansi on koivusta ja vieläpä yhdestä aino-
 asta lankusta, jos suinkin mahdollista, sekä irta-
 naisia jakkaroita eli renkkuja ja uutimilla verhottu

Pirtin sisustukseen kuuluu etupäässä kiintonaiset lavitsat ja suuri valkeaksi pesty ruokapöytä, minkä kansi on koivusta, vieläpä yhdestä ainosta lankusta, jos suinkin mahdollista, sekä irtonaisia jakkarointa eli renkkuja ja uutimilla verhotu sänky (kravatji) — sellaisissa taloissa, missä ei isäntäväki makaa uunilla. Tästä verhokosta sujuu keskustelu usein hyvinkin vilkkaasti, sillä Suojärveläinen lepää mielellään keskipäivälläkin. Pyhäinkuva-kaappi (kiotka) rippuu oikeanpuolisessa peränurkassa (suuri-tshappu) ja siinä Neitsyt Marian eli talon suojeluspyhimyksen kuva (obraza) ja vahakynttilöitä; sen päällä säilytetään pyhitettyjä leipiä, palmupuun oksia, keinotekoisia munankuoria y. m. koristuksia. Toisessa peränurkassa (pereh-tshappu) asustaa tavallisesti perheen naisväki, työskennellen ahkerasti värttinän, sukankutimen ja vieläpä virkkuuneulankin kanssa. Siellä rippuu orressa eli joustavassa seipäässä kehto (kätkyö), usein täynnä likaisia ryysyjä. — Miehen korkuudella on toinen kerros penkkejä eli oikeammin hyllyjä (paltsha), missä säilytetään kaikellaisia esineitä: veitsiä ja työkaluja, teerasia, suolasalkkari ja sokeriastia, pääkampoja, kintaita ja hattuja. Uunin ja oven välisellä seinällä on hylly (runduga) ruoka-astioitten ja petroolipullon säilyttämistä varten; siellä on myöskin kotilääkkeitten (tärpätin ja sieveden) paikka. Pari kolme valtavaa ortta kulkee poikki pirtin hyllyjen tasalla. Niiden päälle asetetaan puuaineksia ja eläimen-

Pirtin sisustus.

nahkoja kuivamaan; sinne pistetään suksia, jauho-
tuohinen, savivateja y. m. Patshas-lauta on muu-
an hylly, joka kulkee uunista yhtäsuuntaisesti or-
sien kanssa, mutta on niitä alempana; sen pääl-
lä kuivataan saappaat y. m. — Yhdestä orresta
riippuu helppohintainen lamppu nokisine lasineen. —
Ovenpielessä rippuu seinällä likavesi-korvon ylä-
puolella vesiastia, tavallisesti pata (käsi-astjie),
josta sisääntulija kaataa pesuvettä käsilleen; tätä
tapaa noudattaa talonväki ja muutkin, joilla on
tarvis. — Pari kolme korvaniekkaa tai korvaton-
ta korvoa, täynnä vettä, kaljaa eli eläimenruokaa
seisovat samassa nurkassa (uks-tshuppu), ja kana-
häkin paikka myöskin on siellä, joko lattialla tai
Ruoka-aitta. oven päällä. Ruoka-aitassa (ambari) eli isossa-
aitassa säilyttää talonpoika vähät viljavaransa.
Siellä pidetään lihat suolavedessä, siellä seisoo
jauhokuli tai 100 kilon säkki Venäjän jauhoja,
siellä on ohrajyvä, siellä rippuu joukko metsälin-
tuja ostajata odottamassa, siellä näkee pyöreissä
puukupeissa makeata muikunmäähnää, siellä on
vesirinkeliä, kuivattua kalaa y. m.

Sauna.

Sauna (kyly) on matala, savustunut, vetoisa
ja lattiaton huone. Kaivo löytyy aina saunan tar-
vista varten läheisyydessä ja joskus sisäpuolella
oveakin. — Määrätyn työn päätettyä, matkalle
tai kestiin lähtiessä ja kotiin palattua, satunnai-
sen pahoinvoinnin kohdatessa, sairaana ollessa ja
synnytyksissä, kunkin viikon alussa ja lopussa,
melkeinpä päivittäin kylpevät sekä suuret että pienet

kesän talven. Kylpemässä on samalla kertaa useampia henkilöitä, niin monta kuin pieneen saunaan mahtuu. Vaatteet riisutaan, usein talvisaikanakin, saunan edustalla taivasalla ja ripustetaan ulkoseinälle; pukeutuminen tapahtuu myöskin ahtaan kylyn ulkopuolella. Ohitse kulkeva matkamies on silloin tilaisuudessa nähdä helottavan puna-ihaisia miehiä istumassa jollakin hirren nenällä raikkaassa talvi-ilmassa. Nauraen ja leikkiä las- kien pukevat he yllensä karkeat, valkoset hampupalttinaiset eli punaiset pumpulivaatteiset paitansa ja alusvaatteensa; kylpyvihta toisessa kädessä ja päällysvaatteet toisella käsivarrella astuskelevat he sitte pirttiin, antaen kylpyvuoron jälkeentuleville. Välistä pistäytyy myöskin joku nuorimies saunasta järvenrantaan, ui avovedessä ja palajaa jälleen lämmittelemään kuumassa saunassa.

Kylpeminen on Karjalaiselle välttämätön tarve **Kylpeminen.** ja nautinto, sairauksikohtauksissa kaikki pätevä lääke. „Ellei kylpy ja viina auta, niin kuolema perii“, on tullut sananparreksi. Hieromista lämpimässä saunassa on käytetty ikivanhoista ajoista asti ja kaikissa mahdollisissa tilaisuuksissa (m. m. reumaattisissa ja umpitaudeissa, mielenviassa ja synnytyksissä). Vaikeimmissa sairauden kohtauksissa ja pitkällisissä taudeissa käytetään hierojata eli „tiedoiniekkää“, joka omakätisesti kylvettää ja hieroo sairasta, lukien samalla taudin synty- ja ma-naussanat. Sauna on tullut terveyden temppeliksi;

sille uhrataan vielä tänäkin päivänä tavalla tai toisella. Niinpä heittää kylpijä ensimmäisen uusista vihdaksista tehdyn kylpyvihdan saunan kattole, missä niitä edellisiltäkin vuosilta löytyy kuihtuneina. Yleisesti näyttää olevan tapana heitellä katoille kaikellaisia esineitä: äsken syntyneitä ja tapetuista vasikoita, muiden eläinten ruumiinosia y. m.

Riihi.

Riihi on pieni eikä joka talolla aina ole omaa, vaan käyttävät useammat naapurit yhteistä riiehtä. Elot puidaan pitkin syksyä ja talvea tarpeen mukaan. Siemenvilja riihitetään ja puidaan hyvin lämpöisessä riihessä.

Kaivo.

Kaivo löytyy jokaisessa talossa, missä vaan ei järvi tai lähde ole aivan lähellä. Vesi useimmissa kaivoissa on hyvää, mutta turmeltu usein sen kautta, että pintavesi lumen sulaessa tai pitkinä sadeaikoina virtaa sinne. Mutta ennen kaikkia ei pidetä huolta puhtaudesta vettä ammentaessa. Usein putoelee kaivoon likaa jalkineista, ja sitä paitsi annetaan karjan ja hevosten, joissa voi olla kuplatauti y. m., juoda kaivonkapasta, sillä harvoin löytyy erityinen allas, jota ei talvella voisi-kaan käyttää. Pahin kaikista on se, että kaivot usein sijaitsevat joko keskellä pihamaata, lehmien lypsypaikan vieressä — ell’ei niitä lypsetä tanhuassa — tahi jossakin notkossa eli rinteessä talon alapuolella, taikka kujosen eli yleisen maantien laidassa. — Monin paikoin Suomessa ovat karjakartanot rakennetut aivan teiden viereen, joten lantatunkiot ovat melkein tiellä, ja haiseva lantavesi

kesäkuumalla joko seisoo tai virtaa pitkin tietä eli tienojissa ympäri naapurin pihamaata tai hänen asuntonsa alle. Näin huonosti ei tosin Suojärvellä ole, sillä karjanlantaa ei lainkaan luoda ulos navetasta, ja lantavesikin pysytteleikse sen sisällä, imeytyen maan sisään tai seinähirsiin, juoksemalla naapurin aluelle, mutta täkäläisissäkin taloissa löytyy kaikki ne puutteet ja terveydelliset epäkohdat, jotka seuraavat puhtauden laiminlyöntiä. Kaikkialla on rappusten vieressä rikkatunkio, johon ruuan tähteet, rikat ja kaikkinaisen törky heitetään ja jossa väki yleisesti tekee tarpeensa. Lämpimämpänä vuoden aikana märkänee tunkio täyttä kyytiä, ilma on myrkytetty ja tunkiossa asustaa lukematon paljous lantakärpäsiä, matoja y. m. Harvoissa taloissa, esim. kestikievareissa, kun kuvernööriä (virkamatkallaan) odotetaan, riputetaan kuusen havuja tunkiolle tai vedetään hiekkaa sen peitoksi; hyvin harvoin vedetään tunkio johonkin lähellä olevaan kuoppaan tai peltotilkulle.

Varakkaimmissa taloissa, tavallisesti maakauppiailta, on jossakin läheisessä koskessa vesimylly; niitä on melkein jokaisen isomman kylän vieressä. Näissä jauhetaan pitäjässä kasvanut vilja; — joku mylly on ryynikoneellakin varustettu. Tuulimyllyjä ei käytetä laisinkaan. Suurimmaksi osaksi tuodaan kumminkin Venäjän kulijauhoja, koko- ja puolikuleissa (noin $8\frac{1}{2}$ ja 4 puutaa), kun maan anti ei lähimainkaan täytä paikkakunnan tarvista. Näitä jauhoja myövät maakauppiaat käsikaupassa

Rikkatunkio.

Mylly.

hyvästä voitosta heistä rippuville seudun asuk-
kaille — bobuleille ja burlakoille — jotka ovat-
kin usein voittojärjestelmän parhaat esineet ja uh-
rit.

**Parkitsemi-
nen.**

Vielä vuosisadan alussa parkitsi kansa kotona eläinten vuodat nahoiksi, ja vielä tänäkin päivänä ovat Suojärvi ja Korpiselkä tunnetut taitavuudesta karhuntaljojen peittoamisessa. Muutamia taloja, jotka joku vuosikymmen sitte olivat koho-
neet joltisellekin varallisuuden kannalle, mutta joista moni sittemmin on jälleen köyhtynyt, mainitaan kunnioituksella. Niissa taloissa näkee puoleksi rappeutuneita nahkurinhuoneita ja tapeteilla varustettuja asuinhuoneita, messinkisine ovenkää-
kineen ja maalattuine ikkunanlunkkuineen, sekä yleisesti enemmän ulkosuojia, todistamassa varalli-
suutta, mitä nykyisissä oloissa näyttää olevan en-
tistä vaikeampi saavuttaa.

Ladot.

Rehulatoja on viimeisinä aikoina alettu siellä täällä rakentaa, kun runsas heinänkasvu on teh-
nyt sen välttämättömäksi.

Majatalot.

Majatalot ovat yleisesti huononpuoleisia. Mat-
kustavaisten huone on pirtistä harvalla lautasei-
nällä erotettu kammio. Lyhyessä ja liitoksistaan
huojuvassa sängyssä on olkinen patja ja tyyny,
peitettynä puoliraidilla; peitteenä käytetään turk-
kia, ryijyä, hevoslointa ja joskus myöskin topat-
tua karttuunitäkkiä, joka ei suinkaan ole puhtaim-
pia. Viime aikoina ovat syöpäläiset viranomaisten
tomenpiteen kautta hävinneet toistaiseksi. Yö-

rauhan häiritsevät tulevat ja lähtevät matkamiehet, lasten kirkuminen ja koiran haukunta. Vaikka hintaluetteloissa löytyykin määrättyiden tavaroiden hinnat, ei niitä silti todellisuudessa aina ole saatavissa. Kumminkin saa paksuiksi viipaleiksi leikattua pehmeätä leipää, rieskamaitoa ja voita, usein myöskin suolattua kalaa. Harvemmin käytetyissä majataloissa ei kuitenkaan saa rieskamaitoa, sen sijaan tuodaan n s. pätshimaitoa, sekoitettuina kirnumaidon kanssa. Hinnat ovat vaatimatomat.

Suojärveläisen ei ole tapana määrätä vissiä hintaa; hän jättää sen aina ostajan tehtäväksi lausuen: „kah, mi annat!“ Maksua ottaessaan ei hän koskaan kiitä, ei edes silloin kun saa yli sovitun määrän; hänen kasvoissaan ei huomaa ilon eikä hämmästyksen ilmausta. Yleisesti on tinkiminen isiltä perittynä tapana; se joka ei ymmärrä tinkiä, vaan heti maksaa vaaditun hinnan (siinä tapauksessa että myöjä on sen määrännyt), joutuu harvoin uudestaan kauppoihin saman henkilön kanssa, sillä hän luulee pyytäneensä ja saaneensa liian vähän ja välttää vast'edes joutumasta mokomiin kauppoihin! —

Hinnat.

Tinkiminen.

Maakauppaa harjoittavat muutamat toimeliaamat ja — sydämmettömät talonpojat avonaisissa puodeissa parissa keskuskylässä. Pienessä, pimeässä ja uunittomassa huoneessa asettaa kauppias rihkamansa ikkunaan ja hienoimmat tavarat pöydällä olevaan, lasikannella kaikessa loistossaan va-

Maakauppa.

rustettuun laatikkoon. Ne ovat korukaluja, helpohintaisia neuvoja ja kukkaskortteja, joilla houkuttellaan naisostajia. Hyllyllä loistaa kirjavankau-niita kankaita ja posliiniesineitä, katossa rippuu rinkelejä, rautavanunkia, jalkineita ja munalukkoja, ja seinällä muutamia siloja ja nahkoja. Lattialla on liinaöljy-tyynyri, rautanaula-laatikko, suolasäkki ja muutamia ryyripurnuja, vasu, missä on puukuppeja ja lusikoita, sekä jauhokuli. Kauppapöydän takana olevissa laatikoissa on kahvia, sokeria ja nisujauhoja, sitä paitsi on vintissä vielä kyntteliä ja tultikkuja — kaikki Venäjältä tuotua tavaraa. Vuosittain matkustaa kauppias Pietariin ja tuo sieltä tupakkaa, kankaita, teeleipiä ja karamellejä.

Luotto.

Aamusta iltaan seisovat ostajat puodissa, tupakoivat ja syljeksivät, tarinoivat ja vihdoin lähtevät pois pienen tupakkakimpun tai nahkapalukan kanssa. — Täällä kerrotaan ja kuunnellaan kuulumisia, tänne kokoonnutaan ja — täällä yllytään ostamaan yhtä ja toista, jota ilmankin hyvin tul-taisiin toimeen. Täällä saadaan velaksikin. Se tekee hyvän vaikutuksen kuulijaan, kun kauppias talonpojan tai loisvaimon nöyrään pyyntöön, saada vastaisen maksun varalle muutaman puudan jauhoja eli vähäsen ryynejä, leppeästi ja kernaasti vastaa: „a mintähbo myö emmö siul tshottah vieris, ku moinen prauda maksaja ollet.“ *) Mutta tuo henkilö on surkuteltava. Sillä tarvis pakottaa hä-

*) Miksi emme sinulle velaksi antaisi, kun olet kelpo maksaja.

net pian uudestaan luottoaan käyttämään; tällä kertaa tarvitsee hän palasen kangasta tai kahvia ja sokeria, ja siten kasvaa velka, ett'ei ostaja parka edes aina tarkoin tiedä määrää. Kun kauppias näkee hyväksi tai on rahan tarpeessa, lähettää hän lautamiehen manaamaan maksajan seuraaviin käräjiin („lagih manatah.“) Tätä maksaja on odottanutkin, — sillä velkoja ei juuri koskaan makseta ilman manuuta ja sen tuottamitta kustannuksitta. Karjalainen muistaa huonosti velkansa ja on hidas ajoissa säästämään niiden maksamiseksi. Sen tähden lähtee hän säännöllisesti ennen käräjiä hyväntekijänsä luo lyhentämään velkaansa — eli pyytämään maksuajan pitennystä ja samalla vielä vähän lisää tavaroita, tupakkaa tai muuta, joka myönnetäänkin ehdolla, että hän samalla ostaa jonkun ylellisyyskapineen, huonon ja kallishintaisen, joko käsiharmoonikan tai jonkun muun, ja sitoutuu päivätöillä (tietysti vähimmästä päiväpalkasta) vähentämään velkaansa. Kun on tarvis rahtimestä, kun heinänteko- tai leikkuu aika on käsissä eli kaski on poltettava, lähetetään sana velkamiehelle, jonka silloin, usein kiireimpänä aikana, on jättäminen omat työnsä, lähteäkseen otansa hiessä halpana päiväläisenä kuljettamaan jauhomattoja eli leikkaamaan viljaa kauppiaan pelolla tai puimaan hänen rukiitaan maksuksi siitä leivästä, jonka hän söi edellisenä vuonna. Mutta hän ei sittenkään jaksu työllään maksaa velkaansa; vähitellen, vuosien kuluessa on hän niin velkaan-

Kiskomis-
järjestel-
mä.

tunut, että hänen täytyy jättää maansa mantunsa ja ottaa rengin pesti avulialta liikemieheltä. —

Työpakon Jos työpakon käyttäminen maksukykyisyyden puut-
poistaminen. tuessa poistettaisiin, niin myöntäisivät kauppiaat varovaisemmasti velkaa, ja samalla olisi talonpojalla pienempi mahdollisuus kevytmieliseen velkaantumiseen.

Vaatteen-
parsi.

Vaatteenparsi on monessa suhteessa samallainen kuin kansa Venäjällä käyttää, kuten vaatekappaleitten nimetkin osoittavat; laadultaan ne ovat karkeita. — Miesten päähineenä on viime aikoihin asti käytetty leveälieristä, kovaa huopahattua, jonka etupuolella oli solki. Tämä hattu, *sljääppä*, on oikeastaan entinen Suomen sotamiehen hattu eikä enää ole yleisesti käytännössä, vaan ensin käytetään *furaskaa*, verasta tehtään lippalakia. Karvalakkia kutsutaan *shoapkaksi*. Paidan nimi on *soba*, jos se on kotikutoisesta hamppu- tai karkeasta pellavakankaasta tehty; samasta kankaasta tehdään myöskin alushousut (koadiet); *paidaksi* sitä vastoin kutsutaan jokaista, ostetusta, tavallisesti punaisesta pumpulikankaasta tehtyä paitaa, jota käytetään pyhäsin. — Verkaisia tai sarkaisia housuja (stanit) kannattaa nahkavyö, jossa rippuu pieni veitsi tupessa; hensseleitä ei käytetä. — Liivin nimi on *shiletka*. — Kaulassa pidetään aina pumpulista tai villalangasta kudottua liinaa (paikka). — *Pinshakko* on verkatakki, *kauhtana* väljä sarkanuttu ja *ärmäkkä* suora,

pitkä päällystakki. Kaksi viime mainittua kiinnitetään vyötäisille nahkaremelillä tai lankavyöllä, joitten alle kirves pistetään selän taa. — Talvella käyttää kumpikin sukupuoli halulla lammassnahkaista liiviturkkia. Myöskin lapsilla on talvisaikana turkki paidan päällä, vaikka samalla juoksentelevatkin avojaloin pitkin teitä.

Jalkineet.

Jaloissa käytetään sukkia tai liinariepuja, joihin kääritään jalat, mitkä harvoin ovat epämuotoiset. Heiniä käytetään myöskin täytteinä saappaissa (kengät), jotka ovat joko valkeasta tai mustasta nahkasta tehdyt. Kesällä käytetään ulkoissa ollessa *virsuja* eli *lötöitä*, tuohinauhasta palmikoituja anturoita.

Naiset, semminkin naimattomat, pukeutuvat mielellään loistaviin väreihin; tavallisin on punanen, sitte keltanen ja sininen. Vaatekappaleitten nimet ovat: *rütshinä*, paita; *jupka* eli *hame*, hame; *kouhta*, lyhyt röijy; *ferezi*, hihatton pyhäleninki; *kumasniekka*, parempi, punanen pumpulileninki; *peredniekka*, esiliina. — *Tsheptshä* on tavallinen, nauhoilla koristettu punanen myssy eli patalakki, jota naidut naiset käyttävät pääliinan (paikka) alla; jos pääliina on silkkinen, kutsutaan sitä *koshinka*'ksi. Vaimojen pää on aina tällä lailla peitetty. Ennen muinoin käytettiin toisenlaista myssyä, *sorakkaa*, joka oli kulta- tai hopearihmalla ja silkillä kirjattu. Juhlatiloissa käyttävät muutamat helmi-seppelettä eli hepaloa (potsora); *podnizi* on samalainen, kankeasta paperista tehty ja helyillä va-

Naisten
puku.

rustettu. — Jalkineina käytetään saappaita (kengät), *bashmakoita* (lyhytvartiset saappaat eli tohvelit) ja *polsaposhkia* (tavalliset nyörikengät). — Tavallisimmat sänkyvaatteet ovat: *postjeli*, patja; muutamilla myöskin *odjala*, takki eli *koura*, huopa, ja *pielus*, tyyny. Ainoastaan isäntäväki makaa uutimien (saavesit) ympäröimässä sängyssä (kravattji) lyhyellä raidilla (hurstji); joskus käytetään höyhenpatjaa (perinä). Peitteenä käytetään myöskin liiviturkkia eli (reki)vällyjä (katuhka).

Rahvaan
ruoka.

Rahvaan arkiruoka on yksinkertaista eikä juuri vaihettelevatakaan, semminkin uskonnollisen tavan säättämien paastojen aikana, joita alempi kansa täsmällisesti noudattaa. Paasto voi kestää 6—7 viikkoa, ja loppupuolella tapahtuu usein, että ruumiin paino alenee ja työkyky vähenee, ihminen heikkonee, joka ainoastaan poikkeustilassa voi muuttaa ruokajärjestystä paaston aikana. — Kun lihan, voin ja maidon syöminen on kielletty ja maitoon leivottua leipääkin vältetään, niin muuttuu ruokalista paaston aikana kylläkin yksitoikkoiseksi. Ainoastaan leipää, liinaöljyä, kalaa, sieniä, huttuja, piiraita, nauriita, perunoita, kaalia, kaljaa, liemikeittoa ja kalanlientä sekä vesirinkeliä teen kanssa nautitaan paastoruokana. Huomattava kumminkin on, että useat tässä luetelluista ruokatavaroista jo pitkän paaston alussa voivat loppua, sillä talonpojan tapana on, jos hänellä jotakin parempata sat-

Paastoruoka.

tuu olemaan, kuten esim. teurastuksen aikana, syödä niin kauan kun se kestää, ja sentähden täytyy hänen suurimman osan paastoa (ja vuotta) tyytyä hyvin niukkaan ruokaan ja syödä ainoastaan leipää, öljyä, suolakalaa ja kalanlientä, sieniä ja nauriita. Kun paastosta on onnellisesti päästy, vahvistetaan heikontunutta ruumista hyvällä ruualla — missä varallisuus myöntää —; etupäässä syödään lihaa, maitoa, voita ja kaikellaisia niistä valmistettuja ruokia. Selvästi silmään pistävänä seurauksena näin äkillisestä ruokajärjestyksen muutoksesta, niukasta rikkaaseen pöytään, on suhteellisesti harvinaisen, täydellisesti kehittyneen vatsakatarrin ilmaantuminen; ainakin valittaa kansa harvoin muuna aikana vatsahappoa, pakotusta rinnan alla eli muita sen taudin tuntomerkkejä. Kenties tämä osaksi seuraa altuisesta, melkein jokapäiväisestä kylpemisestä, mahdollisesti myös osaksi teenjuomisesta, kenties myöskin siitä tunnetusta tosiasiasta, että iloinen, tyytyväinen mielentila puolestaan edistää ruuansulatusta. Vaikea on muutoin selittää, kuinka vatsakatarrit eivät täällä olisi enemmän levinneet, vaikka kansa kyllä syö suurimman osan vuotta pääasiassa tuiki hapanta maitoa ja kirpeän suolaista ruokaa; ja näiden aineittenhan tavallisesti sanottan olevan alkusyynä Suomessa kotimaistuneeseen aikakautiseen vatsakatarriin.

Paaston seuraukset.

Koko perhekunta — lasten ruokajärjestyksestä tuonnempana — syö samallaista ruokaa, sillä jokainen syö puulusikallaan yhteisestä vadista; lau-

tasta, veistä ja kahvelia ei käytetä; perunat kuoritaan sormilla.

Ruokalista. Seuraavassa luetellaan, sen verran kuin on ollut mahdollista selkoa saada, Suojärven ja Korpielän pitäjissä käytetyt ravintoaineet ja ruokalajit, niiden nimitykset, laatu ja valmistustavat.

Leipä.

Leipä.

Rukiinen, hapan limppu on pääasiallisin leivänpuoli; se leivotaan niin suureksi kakuksi (leibä), että siihen menee jotensakin puolen kaban eli 2 litran verran jauhoja. Leipä syödään pehmeänä, jonka tähden leivotaan päivittäin eli ainakin useamman kerran viikossa.

Pienempiä, soikeita limppuja (kakoi) leivotaan ohra- ja kaurajauhoista siten, että iltasin tehdään taikina ruisjauhoista, johon seuraavana aamuna vastataan ohra- eli kaurajauhoja. *Pyöröit*, joita moni pitää piiraisina, ovat teevadin suuruisia pyöreitä leipiä, noin tuuman paksuisia, mitkä täytetään perunasoseella, ohraryynillä eli talkkunalla (kauramaltaat) ja paistetaan uunissa. Ne sivellään voinsulalla ja syödään lämpösinä eli kylminä esim. lie-miruuan kanssa. — Tavallisia ovat: *Kurniekk*a ja *kalakukko*. Edellinen on lihasydäminen, jälkimäinen, täytetty joko kalalla tai määhnällä, on myöskin piirainen, joka tehdään tavallisesti hapantai-kinasta (myöskin vehnätaikinasta). Se paistetaan uunissa muiden leipien keralla ja on joskus soikea. Tätä syödään sekä pyhinä että paaston aikana,

käytetään eväänä ja syödään kylmänä. — Täytteenä voi myöskin käyttää hapankaalia ja porkkanoita.

Varsinaiset piiraat (piirai l. piiroa).

Piiraat.

Tshipainiekka eli *piiras* valmistetaan hyvin ohueksi ajellusta, nousemattomasta, sitkeästä ruisjauhotaikinasta, joka tehdään veteen, mihin pannaan tarpeen mukaan suolaa. Sydämenä käytetään ohra-, kaura- tai hersiryynipuuroa eli tattariryyniä, perunoita tai nauriita. Ryyinisydäntä ei keitetä. Piiraan laidat käännetään sisäänpäin ja poimuellaan näppärästi kahdella sormella; muoto on soikea. *Tshipainiekat* paistetaan uunissa, sivellään kuumina voinsulalla ja syödään lämpösinä sekä kylmältä ympäri vuotta. — *Sulttshina*. Tämä piiras tehdään aivan hienoksi ajellusta ruis- eli kaurajauhotaikinasta, paistetaan uunissa ja sivellään voilla. *Tai-kinakuori, valjloi*, täytetään vielä lämpösenä ollessa, juuri ennen syömistä ohuella puurokerroksella (keitetty hapanmaitoon ohra-, hersi eli riisiryynistä), laidat käännetään keskustaan päin ja lopuksi käännetään koko piiras kaksinkerroin, niin että se tulee joko soikeaksi tai neliskulmaiseksi. Syödään lämpöseltä, joskus happamasta kermasta valmistetun kastikkeen kanssa.

Tshupukka l. *tshuppoi* tehdään hyvin norjasta kaura- eli ohrajauhotaikinasta ja paistetaan pyöreässä, matalassa pannussa kuumassa uunissa; ennen syömistä täytetään piiras puurolla ja käännetään

kolmion muotoiseksi; syödään voinsulan kanssa, johon se kastetaan.

Keitin-piiras valmistetaan ohueksi ajellusta ruis- eli vehnä jauho-taikinasta ja täytetään kuivilla ryö-pähtetyillä ryynillä. Paistetaan pannussa kiehuvas- sa voissa. Harvinainen. (Valmistetaan sulhasille).

Blina, sama kuin blini, valmistetaan vehnä- tai tattarijauhoista, joko munien kanssa eli ilman niitä, ja paistetaan voissa. Syödään lämpösenä mujeen-määnän kanssa ennen pitkää paastoa.

Kyrsä on jauhoista ja ryynistä valmistettu ja pannussa paistettu piiras.

Puurot.

Puurot.

Koassha l. *pudro* on sakea puuro, joka taval- lisesti keitetään veteen ohra-, tattari- tai hersiryynistä. Syödään maidon tai voisilmän kanssa eli paljaaltaan.

Herne-koassha keitetään herneistä ohraryynien ja liinaöljyn kanssa.

Huttu on norjempi, tavallisesti ruisjauhoista keitetty puuro.

Imelä on imelä hkeä velli eli vierre, joka valmiste- taan talkkunoista (imelletty ja survottu kaura); sii- hen kastetaan leipää ja käytetään paastoruokana.

Kiisseli on kaurajauho-räämiä, joka hapatetaan, siiivilöidään ja keitetään riputtamalla vähän suo- laa sekaan. Sitä syödään sekä lämpöseltä että kyl- mänä, maidon kanssa tai paljaaltaan. Kiisseliä valmistetaan myöskin perunajauhoista marjojen tai maidon kanssa.

Liemiruuat.

Rokka (lihakeitto) suurustetaan kauraryynillä, Liemiruuat.
liemi (kalakeitto) suolalla ja sipulilla. — Kaljasoppa.

Liha.

Naudan ja lampaan lihaa syödään sekä tuoreena, syksyisin, että suolattuna. Lihaan leikataan yhtäsuuntaisia haavoja suolan imeytymistä varten ja suolataan kovasti. Suolattu liha ripustetaan tammi- tai helmikuussa pirtin ulkoseinälle, palkongin tapaisesti ulkonevan *galdarin* yläpuolelle kuivamaan ilman ja auringon vaikutuksesta; keväällä tai ennen juhannusta otetaan täten palvautuneet lihat alas. Tämä säilytystapa, jota sanotaan *ahavoimiseksi*, on yleinen Pohjois- ja Itä-Suomessa ja lienee paraimpia keinoja estämään lihaa pilaantumasta ja märkänemästä. Liha muuttuu ahavoituessaan mustanharmaan ja epämiellyttävän näköiseksi, mutta liotettuna maistuu se äsken suolatulta ja on kauniin näköistä. Liika suola liotetaan pois useassa vedessä ja liha keitetään padassa uunissa.

Sianliha, missä sitä käytetään, syödään useimmiten tuoreelta, keitettynä yhdessä suolatun naudanlihan kanssa.

Lintuja syödään tuoreelta voissa paistettuna.

Karhun ja jäniksen lihaa ei syödä, ei myöskään hevosen eikä äsken syntyneen vasikan lihaa.

Teurastuksissa annetaan kaikkien eläinten veri vuotaa maahan; sisälmykset heitetään koirille. Makkaranteko on tuntematon.

Liha.

Studena l. *stydinä* on sianlihasta tai lehmän sorkista tehty syltty eli hyytelö, jota käytetään seisovana ruokalajina juhlatiloissa.

Munat.

Munat.

Kananmunia käytetään sekoaineina ruuan valmistuksessa, mutta ei syödä yksinään. Joskus tarjotaan vieraille uunissa keitettyä munakokkeliä (jäitshnitshä). — Koskeloitten ja muiden vesilintujen munittaminen ja munien ottaminen ei liene yleisemmin tapana.

Kalalajit.

Kalat.

Kalaa syödään enimmäkseen tuoreena. Suolakalaa (silakka) ei tavallisesti säilytetä suolavedessä, mutta kyllä suolattuna ja kuivattuna (kuiva kala). Kalaa ja kalaruokia syödään ympäri vuotta, kun tilaisuus vaan myöten antaa. Talvisin tuodaan Venäjältä särkiä, ahvenia ja mujeita (suolattuna ja tuoreena).

Mujeenmähinä (mähändä l. mähinä) on hyvä ja arvossa pidetty ruokalaji, jota juhlatiloissa tarjotaan suolattuna, mutta myödään suurimmaksi osaksi paikkakunnan ulkopuolelle.

Perunoita

Perunat.

on viime aikoina alettu yleisemmin viljellä, noudatamalla sikäläisten tullivirkamiesten esimerkkiä, josta heille kiitokset; ne menestyvätkin hyvin hiekkaperäisessä maassa. Perunoita syödään padassa tulella keitettynä, uunissa paistettuna (pat-

tshoi) tai soseeksi survottuna piiraiden sydämменä. Kun ainoastaan harvoilla talonpojilla on varsinaisia perunakuoppia tai kellareita, on satoa vaikea kauemman aikaa säilyttää, niin että monessa talossa siemenperunatkin syödään jo aikaseen talvella.

Nauriita (nagrehet)

Nauriit.

viljellään runsaasti. Niitä keitetään joko padassa uunissa (hando) tai paistetaan (pattshoi). Nauriista valmistetaan myöskin kirpeän makuista naurisjuomaa (rieppoi), joka vaikuttaa ulostuttavasti.

Lanttuja ja muita juurikasvia ei paljon viljellä. Pieniä kaalimaita löytyy sitä vastoin siellä täällä. Tuoreet kuvut (kapusta) pannaan uuniin „hautumaan,“ sitte annetaan niiden jäähtyä, lehdet levitetään ja suolaa sirotetaan väliin, jonka jälkeen lehdet uudestaan käännetään kokoon ja kuvut pannaan puuastioihin, missä ne säilytetään yli talven. Kaalia syödään keittämättä paistettujen nauriiden kanssa. — Hapankaalia keitetään harvoin, vaan syödään raakana liinaöljyn kanssa.

Kaali.

Sieniä (griboi, tatti)

syödään tuoreelta, keittämättä tai keitettynä maidossa eli voissa; myöskin kuivataan niitä uunissa puuvartaissa. Ihmissieniä suolataan ja syödään enimmiten raakana, samalla lailla kuin suolakalaa Suomen länsiosissa, liinaöljyn ja keitettyjen perunain tai nauriiden kanssa.

Sienet.

Sipuli.**Sipulia**

viljelee ja käyttää „hyvälistö“ paljon, semminkin laskiaisen aikana; samoin suolatuita kurkkuja.

Ölly ja voi.**Liinaöljyä ja voita**

käytetään paljon. Varakkaammat käyttävät paaston aikana päivänkukan- ja ruokaöljyä.

Maito.**Maitoa**

ei syödä paljon rieskana (sellaista annetaan vakahaisille lapsille). Kun maidon syönti paaston aikana on kielletty, säilytetään ja valmistetaan sitä hapattamalla, kerma (smetana, smanti, viili, kan-natus) kuoritaan ja kirnutaan voiksi, joka kesällä on joltisenkin hyvää, mutta talvella ja semminkin kevätpuolella valkeata, karvasta ja voimatonta, mikä on luonnollinen seuraus karjan huonosta ruokinnasta. Kun kerma on kuorittu, pannaan hapannmaito kivivadeissa kuumaan uuniin, jossa sen annetaan hautua päiväkausi. Siellä kovettuu maito valkoiseksi, juustomaiseksi aineeksi (hauvottu maito, pättshimaito, rahka- eli roahtomaito, kokkeli), jota säilytetään ruoka-aitassa suuressa puuastiassa (siitä nimitys puttshimaito) kuukausmääriä ja syödään vähitellen. Täten valmistettu rahkamaito vastaa kaiketi piimää muualla Suomessa. Suuremmat kiintonaiset osat eli viipaleet (stoarok) siivilöitänee pois; muruset sekoitetaan heraan ja tämä se-kotus tunnetaan Viipurin läänin kaakkoisosissa ni-

mellä „harmaata“, jota käytetään juomana. *Puttshimaito* muuttuu aikaa myöten kirpeän happameksi; varastoa miedonnetaan vedellä, kirnu- eli rieskalla maidolla ja käytetään jokapäiväisenä ruokana talvella. Kesällä se on happamuutensa vuoksi virvoittavaa juomaa.

Juustomaitoa ei oteta ainakaan parina ensimmäisenä päivänä kantamisen jälkeen, vaan kaadetaan maahan. Tämä on nähtävästi yhteydessä sen tavun kanssa, että äsken syntyneet vasikat otetaan heti hengeltä ja ainoastaan joku elättivasikka jätetään lisäämään syysteurastuksesta vähentyvää karjaa.

Marjoja

poimitaan ja syödään kesäpaaston aikana (elokuusta—15 p. vään v. l.). Kuivatuista mustikoista ja vattuja käytetään myöskin, samoin pihlajanmarjoja, joita näkee suurissa kimpuissa rippumassa pirtin ulkoseinällä melkein joka talossa ja nautitaan herkkuna talvella.

Juomana

käytetään ruismaltaista tehtyä kaljaa, *voassaa*, nauriskaljaa l. *rieppoi* ja maidon heraa.

Muut ravinto- ja nautintoaineet ovat:

Kahvi (koofej), joka useimmissa paikoissa on erittäin hyvää; sitä tarjotaan ja juodaan päivittäin, vaikk'ei leipääkään talossa löytyisi; paaston aikana kermatta.

Tee (*tshoaju*), jota valmistetaan teekeittiössä (samavaara), on ylimalkaan hyvää ja juodaan la-

sista sokerinpalan kanssa; sitä tarjotaan viisi kuusi kertaa ja juodaan ympäri vuorokautta. Teen kanssa tarjotaan vesirinkeliä tai pehmeätä vehnästä.

Paloviina. Harvoin ollaan ilolientä (vessellä vesi), palovii-
naa vailla häätiloissa, praasnikoissa, markkinoilla
ja yksityisissä kesteissä. Sitä tuodaan pitkien
matkojen päästä Suomesta tai salavihkaa rajan
yli Venäjän puolelta, jossa se on helppoa, mutta
mietoa, mikä vika poistetaan siten, että pannaan
tupakkata tai jotakin muuta sekaan. Paloviinan
väärinkäyttämisestä syntyneet tappelut ja rikok-
set ovat kumminkin sangen harvinaisia. — Pieta-
rista tuotuja viinejä tarjotaan varakkaimmissa ta-
loissa ja vieraanvaraisuus on rajaton.

Tupakka. Mainittakoon vielä tupakan nautinto. Osaksi
tuodaan Venäjältä mahorkkaa, osaksi jotakin hie-
nompaa tupakkaa läheisistä kaupungeista. Taval-
lisesti poltetaan tupakkata papyrossin muodossa. —
Tämä nautintoaine ei kumminkaan ole aivan ylei-
sesti käytännössä. Naiset eivät polta.

Ateriat. Jo heti ylösnoustua, klo 3—4 aamulla syödään ke-
sällä ensimmäinen aamiainen (suuruspala), sitte juo-

Murkina. daan kahvia ennen varsinaista murkinaa (murgina),
joka syödään noin klo 9 tienoissa aamulla. Sitte
seuraa lepoaika, jolloin — kiireenäkin työaikana —
nukahdetaan ainakin tunnin verran. Sitte työs-
kennellään jälleen 2—3 tuntia, kunnes syödään

Lounat. lounat klo 3—4 välillä i. p. Kahvia tarjotaan

iltapäivällä tai myöskin teetä ennen *iltasta*, johon klo 9—10 tienoissa illalla loppuu kesäpäivän monipuoliset työt. Talvella, kun päivät ovat lyhemmät ja työkään ei ole yhtä kiireellistä laatua, syödään ainoastaan kolme kertaa päivässä. Usea ei noudata varmoja ruoka-aikoja; osaksi ei varsinaisesti valmisteta ruokaa, osaksi häiriytyy ruokajärjestys matkojen, yövalvomisien y. m. kautta. — Ylimalkaan syö talonpoika hyvää ja paljon, jos tilaisuus myöten antaa, mutta köyhempien ruokavarat eivät salli sellaista elantotapaa, ja silloin osaa Suojärveläinen nähdä nälkää paremmin Nälän näkö. kuin moni muu.

Tämän seudun asukkaat ovat kaikin puolin paljoa alhaisemmalla sivistyskannalla kuin suomalaisen väestö maamme muissa osissa. Epäilemättä on tämä seurauksena siitä valtiollisesta asemasta, joka tällä rajaseudulla on vuosisatoja ollut. Myöskin Vanhan-Suomen yhdistämisen jälkeen on tilaa huonompi: tämän valtiollisen toimenpiteen seuraukset eivät vielä ole ennättäneet ulottua kaikille aloille, vaikka siitä jo onkin paljon hyvää seurannut. „Gamla Finland eller Det fordna Viborgska Gouvernementet“ nimisessä teoksessaan lausuu F. P. von Knorring (siv. IV ja V): „Omituisuudet, jotka melkoisesti eroavat nykyisen emämaan ykteiskunnallisista laitoksista, vaikuttavat sen; toiset olosuhteet ovat antaneet sille toisen suunnan — — — —. Tässä maassa asuu nykyisin

Sivistys ja yhteiskunnallinen asema.

kansa, joka kiitollisuudella huomaa nuorempain veljien maasta tänne heijastavain sivistyksen säteitten terveellisen vaikutuksen.“ — Sitte jatkaa tekijä, siv. 39 ja 40: „Uskonto ja lait sekä virkamiesten menettely niiden käytäntöön panemisessa ynnä ulkonaiset luonnon ehdot ovat lähes kahdeksan vuosisadan kuluessa antaneet vanhoille Karjalaisille korkeimman kasvatuksen ja suunnan heidän henkisille taipumuksilleen. Lait ovat totuttaneet heidät nöyriksi, kuulijaisiksi ja tottelevaisiksi, mihin usein yhdistyy liiallinen pelko. Uskonto on opettanut Karjalaisen kunnioittamaan Jumalaa ja melkein samanlaisella tunteella katselee hän Majesteettia. Lähes seitsemän vuosisadan kuluessa mitä suurimmalla ankaruudella käydyt sodat, joiden katkeruutta asukkaat ovat aina saaneet kärsiä, ovat syvälle painaneet epävarmuuden ja sorron leiman, nukuttaen kansan huolettomuuteen ja toimeettomuuteen. Entisten kruununpalvelijain väärinkäytökset ja lahjoitusmaan-isäntien kohtuuttomat vaatimukset ovat synnyttäneet talonpojassa epäluulon, joka yhdessä epätoivon kanssa kovemmasta kohtelusta joskus on johtanut hänet onnettomaan vastarintaan. Muutamien sentujen karu maanlaatu on muuttanut vanhan voiman miehuuttomaksi hitaudeksi. Yhteydessä yllämainituiden seikkain kanssa on siveys oikeastaan kielteinen; ilman siveydellistä voimaa osoittautuu se ainoastaan siinä, ett'ei löydy suurempia vikoja. Niinpä tehdään ani harvoin suurempia murhia, ryöväyksiä ja varkauks-

Siveys.

sia, eikä myöskään juoppous ole suuri. Talonpoika on toimissaan ylimalkaan tyyni ja hidas, sopuisa naapurinsa kanssa ja kärsii sokealla maltilla sallitut vastoinikäymiset.“

Paremmiin ei osaa tämän maakulman tilaa vielä tänäkään päivänä kuvata.

Sama kirjailija jatkaa vielä: „Yleisesti valite- Siveellisyys.
taan kansan siveellisyyttä vastaan tätä nykyä enemmän kuin edellisinä vuosina. Tämä huonontumus johtuu suuremmaksi osaksi siitä, että nyt (v. 1830 luvulla) on helpompi saada paloviinaa ja samalla on sen nautintokin lisääntynyt; jossain määrin voi se myöskin olla seurauksena siitä, että ulkonaiset ankarammat siteet höltyivät ja vielä ra'alla kannalla oleva kansa, yhdistämisen jälkeen, yht'äkkiä saavutti suuremman vapauden uudesti järjestetyn hallinnon turvissa. Uusien lakien käyttö salli suurempaa vapautta, joka pakkotilan jälkeen helposti muuttuu ensialussa vallattomuudeksi, kansan ollessa alhaisella sivistyskannalla, mutta tämä häviää varmasti vähitellen samasta syystä kuin se on johtunutkin. Verrattuna Uuden-Suomen talonpoikiin, ovat nämät ylimalkaan raaempia, taitamattomampia, tuhlaavaisempia, epäluuloisempia ja taipuvaisempia kaupankäyntiin, kiskomiseen ja pettämiseen, mutta sitä vastoin sopuisempia ja tyynempiä.“

Tähän oivalliseen kuvaukseen ei voi paljoakaan lisätä. Tyytyväisyys köyhyyydessä, yksinkertaiset tavat ja pienet elämän vaatimukset, vieraanvarai-

Kansan
luonne.

suus ja herkkäluonteisuus yhdessä taikauskon ja sallimukseen luottamuksen kanssa ovat Itä-Suomen kansan tunnusmerkit. Karjalainen on luonteeltaan iloinen ja puhelias, avomielinen ja kerskailevainen, hyväntahtoinen ja — viekas. Sellainen tahtoo myöskin Suojärveläinen olla. Hän on suuri lapsi. Tyytyväisenä syö hän niukan ateriansa, leipää ja lähteestä vettä, kun muuta ei ole saatavissa, ja päivän vaivoista väsyneenä paneutuu hän lattialle levolle, huoletonna ja ikävällä odottaen pyhää tai kirkollisia juhlapäiviä, taikka kyläkunnan kemuja. — Mutta kaupanteossa noudattaa hän toisellaisia siveysopin sääntöjä. Kaupustelemissa ja kaupankäynnissä on hänen ainoana silmämääränään saada itselleen kaikki edut; mitään muita seikkoja ei hän ota huomionsa. Silloin on talonpoika viekas, johon ei voi luottaa, ja mielipiteitään muuttlevainen. Hänen luontoperäinen epäluuloisuutensa pakoittaa hänet kaupanteossa olemaan varuillaan. Koska hänen suuri taitamattomuutensa usein on saattanut hänet älykkäämmän kauppamiehen uhriksi, kokee hän puolestaan armotta petkuttaa niitä, joita hän voi. Tinkimisyjärjestelmä todistaa tavallaan sekinkin tämän puolen talonpojan epäluuloa.

Suurempaa taitamattomuutta voi tuskin ajatella.

Luku- ja
kirjoitus-
taito.

Luku- ja kirjoitustaidon laita on Suojärvellä niin ja näin. 2,177 miespuolisesta asukkaasta osasi v. 1889 — kirkkoherran antamien tietojen mukaan — 393 eli 18⁰/₁₀₀ lukea ja 225 eli 10,3⁰/₁₀₀ kirjoittaa!—

Kansanopetusta varten on Suojärvellä vuodesta 1883 ollut kaksi kiertävätä ja yksi kiinteä pikukulasten-koulu, ja Keis. Senaatin päätöksen mukaan v:lta 1887 kaksi ylempää kansakoulua. Sitte 1888 löytyy kummallakin kansakoululla pieni lainakirjasto, josta opettajistolle lienee vähän hyötyä. Vaikka hallitus on suosinut kansakoulua monenlaisilla eduilla ja suuria rahasummia on myönnetty, katselee kansa, sekä osa kansakoulun johtokunnan jäseniäkin, jonka esimiehenä on seurakunnan oikeauskoinen kirkkoherra, kansakoulua välinpitämättömyydellä. Kun maanmittari esim. kuvernöörin määräyksestä paalutti kaikin puolin sopivan paikan valtionvaroilla rakennettavalle uudelle kansakoululle, päätti johtokunnan enemmistö toisen paikan, joka suoraan sanoen oli suossa; mutta kaikeksi onneksi ei tätä kummallista päätöstä otettu huomioon. — Koulukassan varat ovat osaksi lainatut pitemmäksi aikaa kreikanuskoiselle seurakunnalle, sekä yksityisille, osaksi säilytetään niitä pankeissa sekä Suomessa että sen ulkopuolella.

Suojärven postitoimiston kautta tilasi 17 henkilöä v:ksi 1890 kahtakymmentäviittä (25) sanomalehteä ja aikakauskirjaa 42 vuosikertaa; näistä tuli 4 virkamiehille, 2 opettajille ja 6 satunnaisesti paikkakunnalla oleksiville henkilöille noin 35 vuosikertaa. Seurakunnan kirkkoherra ei postitoimiston kautta tilannut ainoatakaan lehteä, mahdollisesti jonkun Venäjältä. — Talonpojan kodissa ei niin muodoin löydy mitään painotuotteita; kaikki

Kansan-
opetus.

Sivistyksen
harras-
tus.

Tilatut
sanomalehdet
ja aikakaus-
kirjat.

muukin paperi käytetään sitäpaitsi papyrossien valmistamiseen ja siten muuttuvat usein tärkeät asiakirjat, päätökset ja kuitit vähitellen tuhaksi. Joku maakauppias, joka samalla on käräjätalon isäntä ja asianajaja, tilaa kauppojensa ja urakoitsemisiensa vuoksi suomenkielisen virallisen lehden, joku toinen pitää paikkakunnan lehteä „Laatokkata“ ja jotakin venäläistä pörssilehteä. — Siellä täällä tapaa jo tätä nykyä suomalaisen raamatun eli ainakin uuden testamentin; kansakoulu lahjoittaa näitä eteville, läpikäyneille oppilailleen.

Elämänlaatu.

Elämänlaatu Suomen itäisimmässä seurakunnassa on luonnollisista syistä monessa suhteessa eriävä varsinaisten suomalaisten elämäntavoista. Siihen on vaikuttanut Venäjän puolisen seudun läheisyys ja vallalla oleva uskonto juhlamenoiheen ja tapoiheen, jonka mukaan olot ovat muodostuneet. — „Patriarkallisen tavan mukaan asuivat muinoin suuret perhekunnat Savossa ja Karjalassa yhdessä; mutta tätä nykyä ollaan jo luopumaan päin vanhasta tavasta, niin että moni eroaa yhteisestä pesästä, alkaen asua ja viljellä jotakin konnun osaa. — Suuremmat perhekunnat edistävät tosin siveyttä ja hyvinvointia, sillä eläminen lähemmissä ystävillisissä suhteissa, vanhemman arvokkaan miehen katsannon alla, turvaa edellistä, ja yhteisten voimien ponnistus varmemman yhteisen tarkoituksiperän saavuttamiseksi, yhteydessä kappamiesten maksujen pienuuden kanssa, edistävät jälkimmäistä, jota kokemus selvästi todistaa; mutta sitävastoin

edistää kontujen jakaminen arvatenkin vijelystä ja samalla myöskin väkiluku vähitellen lisääntyy.“ *)

Perhekuntaan kuuluu tavallisessa talonpojan talossa 10—15 jäsentä. Kuikkaniemen Pedriläsä asuu 17 henkilöä 5-seinäisessä pirtissä (pirtti ja kamari perällä). Kesäisin tulee vielä lisäksi kaikenlaista työväkeä: kirves-, niitto- ja leikkumiehiä y. m., kaikki talon ruuassa; makuu paikoina käytetään kaikkia ulkokuoneita, sillä kessällä ei kukaan — lutikoiden vuoksi nuku pirtissä.

Näin tiheään kansoitettu pirtti on 25 jalkaa pitkä, keskimäärin myöskin 25 jalkaa leveä ja noin 9 jalkaa korkea, ja sisältää niin muodoin 5625 kuutiojalkaa. Kun tästä vähennetään uunin osalle ($6 \times 6 \times 5$ jalk.=) 180 kuut. jalk., niin jää pirtin 15 asukkaalle 5445 kuut. jalk. eli 363 kuut. jalk. ilmaa henkeä kohti. Talvisaikana valvotaan tarkasti ett'ei pirtinovi saa olla auki ja kun vieraat usein nauttivat yömajaa talossa, nousnee ilmamäärä henkeä kohti 300 kuut. jalkaa tai alle sen ja sekin laadultaan kovin huonoa. Näin on asian laita suuremmassa, hyvin rakennetussa talonpoikaistalossa. Pienemmissä ja köyhemmissä pirtteissä on suhde vieläkin huonompi, mäkituvissa ja mökeissä huonoin. Niemisenkylässä työskenteli sellaisessa mökissä, pienokaisessa pirtissä, minkä

Perheen-
jäsenten
luku.

Pirtin
kuutio-
sisällys.

Ilmamäärä
henkeä
kohti.

Vähin ilma-
määrä.

*) v. Knorringin ed. main. teos, siv. 43—44.

kuutiosisällystekki 318 kuut.jalk., äiti kolmen lapsensa kanssa, joista yksi sairasti suolikatarria; ikkuna oli neliöjalan läpimitaten, ovi pidettiin kiini (kesällä) ja huone oli täynnä savua, joka osoitti ilmanvaihdon puudetta. — Sellaiset ihmisasumukset, mitkä maamme läntisemmissä osissa jo tätä nykyä, korkeamman sivistyksen vaikutuksesta, ovat muutetut saunoiksi, eivät ole harvinaisia. Minä olen monin paikoin Itä-Suomessa nähnyt 4, 5 ja 6 sataa kuut. jalkaa sisältäviä pirttejä, joissa asuu vähintään kolme henkeä, mutta tavallisesti neljä tai viisi.

Suurempia kuin 7000 kuut. jalkaa sisältäviä asuinpirttejä ei rakenneta.

Sellaisessa pirtissä, ilman muita koristuksia kuin pyhäinkuva-kaappi ja joskus muutamia helpoja kivi- tai öljypaino-kuvia, jossa ilma on lämmin ja epäterveellinen, oleksii talonpoika työttömänä vuorokaudet läpeensä, ell'ei hän jonkun työn vuoksi ole pakoitettu oleksimaan ulkona; kotiväki oleksii paitahisasillaan, vieraat eivät riisu päällysvaatteitaan.

Puheenaineena ovat talouden asiat, naapurit ja niiden olot, tukinajot tai viimeinen tanssitilaisuus ja kauppakepposet, tai sitte kerrotaan taika- ja kummitusjuttuja, runoja ja kertomuksia („soarnoja sanella ajan kuluksi“). Täällä eletään huoletonna seuraavasta päivästä ja tehdään työtä sanan täydessä merkityksessä kotitarpeeksi. Sen verran kuin talous vaatii, tehdään työtä ja toimitetaan ko-

tiaskareita ja ainoastaan ruokavarojen loppuessa tai kun verot ovat maksettavat, lähtee muschikka liikkeelle kaupittelemaan mitä myötävätä on tai tarjoamaan palvelustaan.

Isäntä.

Talonpojan paras huvitus on työttömänä istu- Työttömyys.
minen lämpösessä pirtissä, nauttien ruuasta, juomasta ja seurapuheesta. „Siidä hyö ollah jouten, syyväh, juuvah kaiken jytys hyvä, roata ei midä.“ — Huomattava on se hitaus ja välinpitämättömyys, jota kansa osoittaa toimissaan tai kun on kysymys jotakin ansaita tai pelastaa häviöstä; tämä johtunee hitaasta aivojen toiminnasta, „talonpojan ymmärryksestä“ ja luottamuksesta sallimukseen.

Hitaus.

Emännällä on kylliksi ja enemmänkin kuin kyliksi työtä. Aamusta iltaan hyörii hän askareissa, pienokaistensa ympäröimänä, sillä hänen huolenaan on ruuan valmistus, karjan hoitaminen, leipominen ja kuuraaminen sekä lasten kaitseminen ennen kaikkia: vielä yönsäkin saa hän valvoa vaikeroivan nuorimpansa kehdon ääressä. Naiset eivät niin muodoin istu kädet ristissä; he pyöritvät näppärästi varttinöitään tai kutovat sukkia karkeasta villalangasta tai toimittavat muita askareita. Talontytär tai joku nuorempi minijösitä kirjaa (kirjutta) punarihmaisella koruompeluksella monenlaisten kuosien mukaan, tälle maankulmalle ja koko Venkjän Karjalalle omituisia, pitkiä pyyheliinoja (käsipaikka). Nämä ovat karkeasta kan-
kaasta tehdyt, 30 sm. levyiset ja 2 m. pituiset,

Emäntä.

Naiset.

Koruompe-
lukset.

molemmat päät kirjatut 20—30 sm. pituiselta ylämainituilla koruompeluksilla, ja varakkaimmissa taloissa on vielä kotikutoista pitsiä (gruusuvo) päissä. Nämä koruompelukset ovat usein sirotekoiset ja huomattavat siitä, että ne ovat oikealta ja nurjalta puolelta samallaiset. Juhlatiloissa pannaan aterialle käydessä pari kolme tällaista pitkää pyyheliinaa ympäri pöydän vierasten polville, servietteinä käytettäväksi. — (Jossa kussa rikkaammassa talossa on myöskin sänkyraidin toisessa laidassa (ei päässä) kotikutoinen 15 sm. levyinen pitsi).

Talvityöt. Joulunpyhien ja laskiaishuvien jälkeen tehdään ulkotöitä verkalleen ja ilman kiirettä. Talonpoika ajaa metsästä kotiin puita ja rakennustarpeita tai hiekkaa maantien korjauksiin kevään tultua, tai on hän työnansiolla metsänhakkuissa ja tukinvedossa naapuripitäjissä, millä matkalla saattaa viipyä melkein koko talven. Talonpojan varsinainen työaika on oikeastaan kesällä. Kaski on poltettava, uusi kaadettava, pieni peltotilkku on kynnettävä ja lannoitettava, työkapineet ja aidat ovat korjattavat, järvimalmia on nostettava, kaukana olevat niityt ovat niitettävät, viljat ovat leikattavat, puitavat ja jauhatettavat, pellava on revittävä, syyskylvö kylvettävä, sieniä on poimittava, nauriit ja perunat ovat luotavat, ruotalla on käytävä, teurastus on toimitettava y. m. m. työtä. Luonnollisesti tällainen polttava kiire vaatii vaihtelua ja lepoa. Huveista ja lepopäivistä ei

Kesätyöt.

myöskään ole puutetta. Vieläpä keskellä työviikkoakin voi usein kyllä sattua joku erityinen kirkkopyhä, pyhimys- eli kyläjuhla, markkinat eli prasnikka. Sunnuntaisin tanssitaan ehtopäivällä silloilla ja teillä, samoin myöskin muina pyhinä, vieläpä arki-iltoinakin, kun erityinen tilaisuus sattuu.

Ulkotyön päätyttyä talvisin tai kun muutenkin alkaa hämärtää, viritetään päre pihtiin (tshikka), mutta mitään käsitöitä ei tavallisesti tehdä pirtissä, sillä miehet eivät juuri mihinkään käsitöihin pysty; sen tähden heittäytyvät he levolle heti illallisen syötyä, kun keskusteluaineetkin alkavat loppua. Naiset työskentelevät vielä hetkisen, mutta pian hekin sammuttavat tulen ja hakevat itselleen leposijan pirtin lattialla, samoin kuin miehet, ja jo klo 8 illalla on koko talonväki talvisaikana uneen vaipuneena, jota kumminkin häiritsee koirien haukunta ja rintalasten kirkuna, niin että äidit katsovat velvollisuudekseen pitää rinnan koko yön lapsen suussa sulkemassa sitä, jottei muu väki itkusta heräisi, mikä kumminkin usein tapahtuu.

Tavat ovat yksinkertaiset ja ra'at. Kansa tervehtii lyhyesti, ulkona sanoen työssä oleville: „terveh“ eli „Jumal abuh“; huoneessa sanotaan: „terveh taloss“ eli „terveh teille“ ja hyvästi jättäessä: „tervennä menkää“ eli „jeä terveheks“. — „Toitshi käygeä“ on kehoitus toisaistekin käymään; myöskin sanoo lähtijä: „käygeä meill“ eli „käygeä istumass“. — „Käygeä perjih, astukoa sy-

Talvi-illat.

Tavat.

Tervehdystapa.

dämeä“, lausutaan sille, joka tulee vierailemaan. „Pöydän pit- Vieras saatetaan pirtin peränurkkaan, „suureen kän taa, pe- tshuppuun“ pyhimystenkuva-kaapin alle ja kärke- rälautsojen yhtymä- tään istumaan valkoiseksi pestylle penkille yhtä kulmaan.“ valkean pöydän ääreen. Sitte alkavat kysymyk- (Runeberg. set. „Ken sie olet“? „Kus päi tulet“? „Kunne Hirvenhiihtä- sie mänet“? „Kui elät sinä“? y. m. — Sillä vä- täjät). lillä keitetään kahvia ja tarjotaan moneen kertaan. Vierasarai- nen vas- taanotto. Sitte tarjotaan niin ikään lukemattomia kertoja teetä lasista vesirinkeliä kanssa, kunnes sano- malla „ei piä“ vihdoon onnistuu saamaan lopun enemmästä ravitsemisesta. Jos vieras on harvi- nainen, laittaa emäntä tai talontytär tuotapikaa blinaita, erittäin hyvän makuisia, hienoja pannu- kakkuja, tai tuo isäntä paloviinapullonsa ja pa- koittaa ottamaan zakuskaa (ryypyn ja vähän hauk- kaamista). Vanha vaari (djiedo) istuu uunilla pä- Perheen toi- reitä kiskomassa, naiset istuvat kuozaleillaan ja met arki- väärttjinät kiepuvat vikkelästi sormien välissä. päivinä. Nuoret miehet ovat rahtimatkoilla tai laskemassa tukkia koskista joella. Pojat leikkivät bapkaa pihassa ja tytöt pesevät pyykkiä (buukka) ran- nassa. Vanhin tytär on naimisissa jonkun talon- pojan kanssa rajan toisella puolella, mutta nyt on tullut pariksi viikoksi pienen lapsensa kanssa vie- railemaan (adjivois). Tällä aikaa toimittaa hän kotiaskareita samoin kuin ennen naimisiin mene- mistäänkin ja vieläpä imettää toisiakin rintalapsia kehdoissa. Kun molemmin puolin on tehty kysy- myksiä ja niihin vastattu, joko tyydyttävästi tai

vähän valaisevasti „en tiijä“, jommoisen vastauksen tuon tuostakin saa, erittäinkin nuoremmilta, kainommilta perheenjäseniltä, sanovat vieraat hyvästi, johon isäntäväki vastaa „terveheks“ tai „toitshi käygeä“.

Tervehtiessä annetaan useimmiten kättä. Miehet eivät koskaan istu huoneessa hattu päässä; naidut naiset sitä vastoin pitävät, kuten edellä on mainittu, aina tsheptshan ja sen päällä tavallisesti pääliinan. — Kun oikeauskoinen astuu huoneeseen, kääntyy hän ensin pyhäinkuva-nurkkaan päin ja tekee pari kolme kertaa ristinmerkin, liikuttaen oikeaa käisivarttaan kaaren muotoisesti, sitte lausuu hän tervehdyksensä isäntäväelle, jotka eivät viivyttelä aloittaessaan kysymysten sarjaa, joita tehdään ja vastataan silminnähtävällä halulla. — Ylimalkaan astuu vieras, jos suinkin mahdollista, kesälläkin pirttiin, saadakseen nauttia lämpösestä, ja istuu siellä turkit yllä tuntikausia ilman varsinaista asiata, jonka hän välistä jo ulkona on saanut toimitetuksi. Vaikka koko talonväki satuu olemaan ulkona, menee tulija uunin luo, jota vastaan lämmittää kohmettuneita käsiään, tai asetuu hän leimuavan tulen ääreen, missä hän voi hyvin ja mistä ei ensi hädässä lähde. Kun rahvaan mies tulee säätyhenkilön huoneeseen, jää hän, tehtyään ristinmerkin, oven suuhun odottamaan puhutlua, ja voi seisoa siinä kauan aikaa mykkänä eli myöskin, semminkin jos tulija on vanhempi nainen, alkaa hän avosuisesti selittää asiataan, heit-

Rahvaan
käynti
säätyhenki-
löitten luo-
na.

Polvilleen heittäytymisen. täytyen päistikkää polvilleen lattialle, nähtävästi tarkoituksessa suudella jalkineitasi. Tämä näyttää olevan vanha tapa, että tällaisissa tilaisuuksissa halvennetaan oma ihmisarvonsa, teeskennellen köyhää ja viheliäistä, jos täten vaan joku etu olisi saavutettavissa. — Patriarkallisten olojen vuoksi, jotka näihin asti ovat vallinneet kansan keskuudessa ja sen ja rikkaampien välillä, osoittautuen m. m. siinäkin, että se, joka on jonkun tarpeessa, olkoonpa sitte elatus-tarpeita, lääkkeitä eli neuvoja, aina on saanut niitä ilmaiseksi, ei yksinkertainen rahvas voi käsittää rahallisen korvauksen antamista, kun esim. lääkäri antaa lääkkeitä siitä varastosta, jonka hänen on täytynyt ostaa ja pitää saatavilla, vaan toivoo vielä sen lisäksi saavansa pulloja ja — korkitkin ilmaiseksi. Lääkäriin-palkan tarjoaminen, useinkin tuntikausia kestävästä neuvottelusta, tulee hyvin harvoin kysymykseen. Jonkun kerran kysytään: „äijäkö lähtöö sinun vaivastas?“ eli, „äijä dengoa otat katshomisest?“ ja näin tehdään ennen kuin käynnin tarkoitus on ilmoitettu, mutta tämä ei usein tapahdu ja lääkäri saa olla tyytyväinen saadessaan lääkkeensä maksetuksi, tarvitsematta niiden hankkimisesta vahinkoa kärsiä.

Kun Suojärveläiset käyvät vierailemassa, viipyvät he joskus useampia päiviä ja vierailu vastataan kohta vastavierailulla, usein niinkin, että isäntäväki seuraa lähtevien kera vuorostaan vie-

railemaan heidän luonaan. — Jos heimolainen on vierailmassa, toimitetaan n. s. beshsoda eli kemut, joissa vierasta (adjivo) huvitetaan tanssilla ja ravitaan parhaalla mitä talossa löytyy. Vähimmiten pidetään n. s. ketshoi, jonkummoisa talkoita eli ompeluiltoja, joissa naiset ompelevat tavallisesti koko yön. Näitä pidetään erittäinkin äsken kihloihin menneen tytön luona, jonka ei paljon anneta olla yksin kihlauksen ja häitten välillä, vaan huvitellaan jos jollakin tavalla, nauttien nuoruuden iloja, ennenkun raskaan työkuorman kantaminen alkaa.

Seurahuvitukset.

Vanhat suomalaiset runot alkavat joutua unhouksiin. Ainoastaan salokylissä löytyy joku vanha mies, joka muistaa runoja Väinämöisestä ja Lemminkäisestä. Hän laulaa niitä kasvavalle sukupolvelle, mutta tämä ei suurin välitä suomalaisista runoista, vaan laulaa ja rallattaa (pajattaa) loppumattomia venäläisiä lauluja ja renkutuksia, usein niistä sanaakaan ymmärtämättä. Syy tähän omituisuuteen on siinä, että venäjätä pidetään täällä omaa kieltä arvokkaampana, jota poljetaan ja kutsutaan „lehmän kieleksi“. Sitä, joka on käynyt Pietarissa — ja niitähän täällä on paljon — pidetään muita sivistyneempänä ja käytökseltään etevämpänä. Tällaisesta katsantotavasta seuraa kansankielen halveksiminen ja asianomaiset kerskailevat sivistyskielen taidollaan, jota mieluummin puhutaan seuroissa ja juhlatiloissa; puhdas suomi (ruotshin kieli) saa niin muodoin useinkin kolmannen sijan. — Ainoastaan loitsurunot ovat vielä

Runot.

Kielisuh-
teet.

osaksi muistissa säilyneet, käytännöllisen hyötynsä vuoksi, joka niistä on.

Musiikki. Myökin musiikin alalla saavuttavat venäläiset ainekset jalansijaa. Vanha kielisoitin, kantele, jota vielä muutama vuosikymmen takaperin soitettiin melkein joka kylässä, tulee yhä harvinaisemmaksi. Suuressa Äkläjärven kylässä löytyi elokuussa 1890 yksi 8-kielinen ja yksi 9-kielinen kantele, molemmat savusta mustuneita; useampaa ei ollut tavattavissa. Tosin näitä tehdään uusiakin ja aina 30-kielisiäkin, mutta pääasiassa omituisuuden ja kerskailemisen vuoksi; sillä harvat enää tähän aikaan osaavat niitä soittaa. Yleisimmin levinnyt soitin on jo tätä nykyä sharmanka l. garmoni, käsi-harmoonikka, joka on jokaisella nuorukaisella ja jota hänen on pakosta osattava soittaa; myöskin tytöt soittavat hätätilassa ja tanssimelodioja ovelastikin.

Tanssi. Tanssi on himoittu huvi ja se korvaa nuorelle tytölle kaikki muut huvitukset. Keinuu (liedshu) ja mäenlasku (tshurnji) laskiaisaikana, ovat nekin haluttuja huveja, mutta eivät vedä vertoja tanssille, jota harjoitetaan ympäri vuotta sekä huoneissa että ulkona. Tavallisesti kokoonnutaan sunnuntaisin ehtopäivällä maantien-sillalle ja tuota pikaa tanssitaan sharmankan mukaan milloin *lippaa* eli *risakizaa*, milloin *moaniteskizau*, *suurta-kyngää* eli *ruskoita*, — mutta melkein kaikissa näissä on pääosana prishatka, omituinen, notkeutta vaativa soolotanssi eli kilpailu kahden miehen välillä, jossa m. m. taivutetaan nopeasti mo-

lempia polvia vuorotellen, samalla kuin toinen polvi ojennetaan eteenpäin. Tällaista tanssia kenties Runeberg kertoo Hirvenhiihtäjissä (Neljäs laulu). — Vielä voinee mainita *zinan*, muudan kilpatanssi kahden parin välillä sekä *pitkän-poarun*, jossa pääosa nähtävästi lienee siinä, että jokainen pari menee vähän sivummalle kertomaan sydämmensä salaisuuksia.

Joulukisoja tosin käytetään, mutta ne ovat tavallisesti yksinkertaisia, raakoja, uusia eli vierasta syntyperää; muudan sellainen kisa on esim. *sukkapeli*, jonkunmoinen vaihtoheitto.

Muita, vuodenaikoja seuraavia juhlia kuin kirkolliset Jordanin juhlat, tshirpikkäät, suojelushimiyksen juhlat ja markkinat, ei tietävästi vietetä. Talvella vietettävänä Jordanin juhlena hakataan lähelle kirkkorantaa jäähän suuri avanto, josta noudetaan ja viedään kotiin papin siunaa-mata vettä ja jossa hevosetkin juotetaan — mutta jossa myöskin yksi ja toinen, suuremmaksi osaa riisuttuna, ottaa siunatun kylvyn, — tietysti suureksi turmioksi terveydelle, sillä se on asianmukaista että uinnin jälkeen mennään jumalanpalvelukseen kylmään kirkkoon. Sanotaanpa muutamia henkilöitä kuolleenkin tällaisen kylvyn seurauksesta. Kesällä vietettävänä Jordanin juhlena tehdään veteen laudoista aitaus, jossa juhlamenot toimitetaan. Veteen heittäytyy useampia toinen toistensa päälle. Kumminkin ovat ne vanhempia henkilöitä, jotka osoittavat tällaista uskonnollista harrastusta: nuorempi sukupolvi loistaa poissaolollaan. — Tshir-

Kisat.

Juhlat.

Jordanin
juhla tam-
mik. 6 p.
v. l.

Jordanin
juhla elok.
1 p. v. l.

pikkäät on oikeastaan elonkorjuu-juhla, kun kaikki elo on korjattu, ja silloin valmistetaan keitinpiiraat koko väelle.

Kyläkunnan
juhla eli
proaznjekka

Kun ei kaikilla kyläkunnilla ole sama suojeluspyhimys, vaan usealla kylällä on oma pyhimyksensä, niin tarjoutuu tässä taas tilaisuus proaznjekan viettoon, kun pyhimyksen ja samalla kyläkunnan nimipäivä tulee. *) Tällaiseen kyläkunnan juhlaan saapuu pitkämatkaisia vieraita, enimmäkseen sellaisia, joilla on heimolaisia tai hyviä ystäviä eli kauppalankoja siellä, ja ne viipyvät pari kolme päivää, jolloin heitä kestitään paraan perästä. Tällaisissa juhlissa on tanssi ja kurtiisi pääasia; joskus kestitään myöskin paloviinalla. Markkinat ovat myöskin oikeastaan pelkkiä juhlia, sillä ruokatavaroita ei tuoda paljon ollenkaan ja kauppoja ei sanottavasti tehdä. — Joulunpyhinä on itsensä naamiominen suosittu huvi. Nuoriso osoittaa siinä usein hämmästyttävätä kekseliäisyyttä. Naamioituja kulkee silloin parvi toisensa perään talosta taloon, omassa kylässä ja myöskin naapurikylässä; he antavat ilmoittaa tulonsa ja tanssittuaan muutamia tanssia lähtevät he pois, nimiään ilmoittamatta eikä heitä voi muutoin tuntea.

Markkinat.

Naamiaiset.

Laskiaisen aikana on tapana laskea mäkeä Mäenlasku. (tshurnji) jossakin sopivassa mäessä lotokalla eli

*) Kukin kylä viettää silloin juhlaa eikä tee työtä, mutta muissa kylissä on arki ja niissä työskennellään täyttä määrää.

rekisellä. Se on yhtä hyvin lasten kuin nuorten miesten ja tyttöjenkin talvihuvia. — Kesäisin heitteään *bapkaa*, eräänlaista keilapeliä, jossa porsaan jal- Keilapeli.
kaluiset keilat asetetaan yhteen ainoaan riviin. Heit-
toaseena käytetään luuta, rautapuikkoa tai kiveä.

Nykyisin näyttää kortinlyönti nuorison keskuu- Kortinlyönti.
dessa voittavan alaa. Proaznjiekoissa vetäytyvät
huonommat tanssijat usein syrjään koettamaan on-
neaan korteilla (karttih kizoamah) ja pelaavat pie-
niä rahasummia.

Avioliittoja solmitaan ja vahvistetaan monen- Kosimis-
moisten omituisten tapojen ja huvitusten kautta. tavat.
Puhemies valmistelee asian kysymällä lupaa kosi-
miseen; — muutaman päivän kuluttua saapuu hän
sulhasen ja erään toisen henkilön kera, jolloin ko-
sija tekee tarjouksensa. Ennen muinoin tapahtui
se seuraavilla sanoilla: „ennen käimmö muikse vie-
rahiks, nygöin sulhaziks,“ johon vastattiin: „anna
Jumal niidy kuulla, elä hallavuozie“; ja sitte seu-
rasi tavallisesti seuraavat säkeet:

„Tuba teht' on miesten tulla,
Tallji on hevosta taluo,
Soppi laittu sormikkahil,
Kirstut kindahie pideä,
Vaarnat vägi-vaattehil.“

Tyttöä mairitellaan lahjoilla, jotka levitetään
pöydälle; suurimmaksi osaa käytetään rahaa, sete-
leitä ja hopeata, levitettynä leveimmälleen. Ell'ei
tarjousta hyväksytä, annetaan rahat heti takaisin

lausuen samalla: „spassibo, hyvän isän poigu, luvus pidämeä“, mutta joskus talletetaan niitä muutama viikko, vaikk’ei tyttö lainkaan kosijasta pidä, joka määrätyn ajan kuluttua saa tulla uudestaan asiata kuulustamaan. Tyttö säilyttää niitä hovin vuoksi ja kerskaillakseen niistä naisystävilleen, mutta hän antaa ne kumminkin aina takaisin, kun ne ovat lakanneet häntä miellyttämästä (sanoen: „pahaa mielly, pahaa kielly e’ ole, omat hankitut ottakkaa eäreh“).

Kosinta-
ajan huvi-
tukset.

Kun sulhanen on talossa, vaikka hänelle on päätetty antaa kieltäväkin vastaus, lähetetään viesti naapuritaloihin ja pannaan tanssit toimeen, jotka kestävät parikin päivää. „Kun ensin yksi kosija on ilmoittautunut, heräävät muutkin nuoret miehet ja kiiruhtavat tekemään tarjouksensa; tyttö valitsee, ottaa vastaan lahjoja, antaa niitä pois ja ottaa kumminkin toisen.“ — Koko aika juhlitaan ja tanssitaan.

Kihlaus.

Jos kosija saa myöntävän vastauksen, määrätään kihlajaiskemujen päivä (sulhazet eli lujut), jolloin välipuhe vahvistetaan — tämän toimittaa usein pappi, ainakin ennen muinoin — noin pari viikkoa kosimisen jälkeen. Niissä määrätään koska kuulutukseen on pantava (lujuset?) ja kolme viikkoa sen jälkeen vietetään häät. — Mutta ennen kun sulhanen noutaa morsiamen ja kellojen helinällä ajaa pappilaan vihille, vietetään morsiamen kodissa n. s. kädenisku-kemut (läksijäiset), jolloin morsian kädenlyönnillä lopullisesti luovu-

Kädenisku
eli
läksijäiset.

tetaan sulhaselle. Hän on tuonut mukanaan virvokkeita, joita muudan hänen naissukulaisensa (saa-janainen) tarjoelee. Morsian pitää velvollisuute-naan kehoittaa kaikkia läsnäolevia, mutta erittäin-kin omia sukulaisiaan saamaan osansa virvokkeista. Sitte tanssitaan koko yö ja aamupuolella eli seu-raavana aamuna lähdetään vihille, jonka jälkeen nuori pariskunta lähtee uuteen kotiin, mihin heitä saattaa ainoastaan pienempi osa häävieraita.

Monta häätapaa ja menoa, jotka ovat huo-mioon otettavat ennen pääsemistä avioliiton sata-maan, olisi vielä mainittava.

Suojärvellä ja naapuripitäjissä on vähävarai-semmilla morsiamilla tapana kulkea itkijä-akan (lesk-akka) kanssa talosta taloon, erittäinkin su-kulaisten luona keräämässä myötäjaisapua. Itki-jä-akka laulaa „itkuvirren“ kimakalla äänellä, pää-liina vedettynä kasvoille, ryöskien kovasti loppu-värssyssä. Tyttö, pääliina hänenkin kasvoillaan, heittäytyy polvilleen, kumartelea ja koettaa myös-kin paraansa mukaan itkeä kaikenmoisisa ääni-lajeissa. Kun pyyntö tällaisella omituisella tavalla on onnellisesti toimitettu, saa tyttö aprakkansa ho-pearahassa, kiittää vähän totisen näkoisenä, mutta tuskin häveten. Kysymykseen minkä tähden hän, ollen vielä aivan nuori, nyt jo aikoo mennä nai-misiin, vaikk'ei vielä ole edes ennättänyt hankkia itselleen tarpeeksi vaatteita, vastataan lapselli-sesti: „mieli tekee!“ — Myötäjais-avun keruussa käytetään erityisiä itkuvirsiä perheen eri jäsenille,

Myötäjäisten hankkiminen itkuvirsillä.

Itkuvirret.

vanhemmille, veljille, satunnaisesti läsnäoleville j. n. e. Näissä itkuvirsissä, jotka tunnetaan alliteratsioonista, diminutiivipäätteistä ja erinomaisen kuvaantorikkaasta kielestä, huudetaan avuksi sekä ihmisiä että mahtavia ja pyhiä jumalia ja pyhi-myksiä, jotka asuvat manalassa tahi taivaassa.

Kihloissa-
olo-aika.

Kihloissaolo-aikana on morsian täydessä touhussa; joka ilta tehdään työtä ja tanssitaan n. s. yöketshoissa, sillä välin kulkee hän itkijä-akan kanssa keruumatkoilla. Ja tällaisia ylimääräisiä tuloja täytyy morsiamen hankkia itselleen, sillä tavan mukaan on hänen nuorikkona uudessa kodissaan, tulijaishalvin juotua, otettava esille koko kapiionsa, raidit, käsiliinat, sukat y. m., joista anopilla on oikeus valita itselleen paras kustakin lajista. Monasti on kumminkin useat myätäjäisinä olleista vaatekappaleista lainattu ystäviltä ja annetaan takaisin, sitte kun nuorikko — häpeän vuoksi — on alottanut uuden elämänsä, pöyhkeillen lainahöyhenillä. — Usein on lahjoittamistapa ulotettu sulhasen sisaruksiinkin; niinpä täytyy morsiamen — Aunuksen läänissä — lahjoittaa, jos varallisuus myöntää, kälylleen leninkikangas ja langoilleen housut.

Äsken syn-
tynyt lapsi.

Lapsi on synnyttyään „haldietoin“ (sitä ei ole lausuttu tervetulleeksi eikä vastaan otetuksi). Hankkiakseen lapselle haldien (rishtshitty hengen tervehys) eli vastaanotto elämään, tuodaan viisas akka (boabushka) kylvöttämään äsken syntynyttä ja lukemaan muutamia loitsuja lapsen menestyk-

seksi. — Niin sanotaan meneteltävän salokylissä. — Kastettavaksi viedään lapsi pappilaan, vuoden ajasta huolimatta, viikon vanhasta puolenvuoden ikään. Kastetilaisuudessa ei äidin sallita olla läsnä, kosk'ei (joll'ei) hän ole kirkotettu, mikä toimitetaan kirkossa kuusi viikkoa synnyttämisen jälkeen. Pappi pitää lasta kämmen kasvoja vastaan, sormi kummassakin korvassa ja kastaa hänet kolme kertaa pää edellä, mutta ei kumminkaan kokonaan, erityiseen kasteastiaan (kuponja), lukien rukouksia. Jos lapsi on poika, pitää sitä mieskummi (rist'isä) kastamisen jälkeen, pappi pukee ylle ristin ja paidan samalla kertaa, ja antaa lapsen sitte naiskummille (ritshoi), joka jatkaa pukemista. Kasteen jälkeen viedään lapsi äidille, joka laskeutuu kolme kertaa polvilleen mieskummille ja yhtä monta kertaa naiskummille, ennenkun hän saa ottaa oikeauskoisen lapsensa syliinsä. Vaatteitten pyhittäminen tapahtuu siten, että erityinen henkilö kastetilaisuuden alussa, kun lapsi on kiedottu äidin vaatteisiin, kumarrellen lukematomia kertoja, pitää esillä uudet sirot lapsen vaatteet papin siunattaviksi.

Kaste.

Äidit imettävät itse lapsensa. Niitä imetetään aina yli vuoden vanhoiksi, tavallisesti kaksi vuotisiksi ja muutamissa kodeissa kolmannelle vuodelle. Sitä pidetään äideille häpeänä, joll'eivät imetä niin kauan kuin mahdollista. Sen ohella ja sen jälkeen elätetään niitä parhaasta päästä rieskalla maidolla, ryynipuurolla ja pehmeällä leivällä.

Vakahaisten
lasten
elatus.

Imettämisen
aika.

Imusarvi.

Lapset alkavat paastota sen jälkeen kun ovat rinnalta vieroitetut. Lehmänmaitoa annetaan vakahaisille lapsille tsholjista, joka on kuta kuinkin sottonen laitos. Se tehdään pienenpuolisesta sarvesta ja imuke lehmän nännästä tai liinarievusta. Lapsenhoitaja pitää sarvea kuin suppiloa ja kaataa siihen maitoa, jonka hyvyttä sopii epäillä, usein puulusikalla, minkä hän ensin puhdistaa — suussaan. Sillä välin saa lapsi harjoitella imujäntäreitään imemällä ilmaa imukkeesta, joka aina

Lasten ruoka.

on sen suussa. Tsholjia annetaan vuorotellen rinnan kanssa eli ilman sitä, kun äiti jostakin syystä ei ole tilaisuudessa imettämään. Maidon puutteessa annetaan jauhovelliä ja heti kun lapset oppivat kävelemään, ottavat ne jo osaa vanhempien aterioihin ja — paastoihin. Leipä, perunat, nauriit ja vesi sekä aika välin maito on sitte useimmissa tapauksissa pikku lasten pääasiallisin ruoka. — Kehdot ovat niin vähän puhtaita kuin mahdollista; toiset lapset kätkevät monasti ylijääneitä leivänpalukoitaan nuorimman kehtoon, johon muutoinkin syöpäläisiä ja likaa saa estämättä kerääntyä. —

Puhtaus.

Joskus pestään pienokaisia; heti synnyttyä kylvötetään niitä saunassa. Kun pienokaiset tulevat rauhattomiksi ja huutavat, annetaan niille heti rintaa nälän ja huudon rauhoittamiseksi eli oletetaan lapsen potevan korvatautia tai hammastuskia. Härskiä öljyä tai äidin maitoa kaadetaan siinä tapauksessa korvaan, joka vuorostaan matkaan

Lasten taudit.

saattaa todellista pakotusta, korvan vuotoa ja tuleh-

dusta. N. s. maitokapi on hyvin tavallinen vieroittamisen ajalla. Lapset ovat usein sinä aikana pitkän imettämisen, äidin paastojen ja sopimattoman ravinnon vuoksi heikontuneita. Äidit muuttuvat kalpeiksi, kuihtuneiksi ja verettömiksi, lapset saavat helposti Englannin taudin (riis syönyt), selkärangan mutkituksia ja risatauteja. Kosk'ei nänniä eikä lapsen suuta milloinkaan puhdisteta, syntyy suukatarria, suolitulehduksia y. m. sekä haavoja nänniin. Äiti imettää silloinkin rohkeasti ja usein, kirvelemisestä huolimatta, huutavata lastaan, joka ennen pitkää saa suuren vatsan, mitä vielä naparevähtymä kaunistaa ja peräsuolikin viruu ulos; myöskin kohju voi syntyä, vaikka se vasta tavallisesti myöhemmällä iällä ilmaantuu hiihtomatkoilla y. m. tapahtuneesta voimien ponnistuksesta. Että kohju seuraisi toranjyvien (*secale cornutum*) vaikuttamasta jäntereitten veltostumisesta, on tuskin luultavata, kun ei mitään vetotaudin merkkiä ole tavattu, vaikka on tutkittukin, ja Venäjän jauhoissa ei tiettävästi yleisesti löydy seassa toranjyviä.

Kasvavan sukupolven terveydelle ovat niin muo-
doin vaarallisia tiheä imettäminen, keittäämätön, usein hapannut ja vedellä sekotettu lehmänmaito, joka kulkee likaisen sarven lävitse, muut sopimattomat ruuanlisät, puuttuva puhtaus, huono ilma, liiallinen kuumuus, lattia-veto, ahkera keinuttaminen ja kaikellaiset kotilääkkeet.

Terveydellisiä epäkoh-
tia.

Kesäisin pilaantuu maito helposti ja vakahaisia lapsia kohtaa silloin helpommin kuin muutoin vävähdykset ja suolitaudit, joita parannelaan kaikellaisilla taikatempuilla ja keinoilla, mitä on saatu kaikista luonnon kolmesta valtakunnasta. — Leipomisesta kuumentunut, turmeltunut ilma pirtissä kesällä — pirtin oven ei anneta lämpimimpänäkään vuoden aikana olla auki — synnyttää myöskin epäilemättä pienemmissä lapsissa, jotka suljetaan sisään eli jätetään kotiin jonkun vanhan ämmän hoitoon, sellaisia vävähdyksen kohtauksia seuraavia suolivammoja, kun vielä lisäksi tulee, että kapalolapset ovat tavallisesti kiedotut ilmaa pitävästi riepuihin ja nahkaan, joka sekin puolestaan, ottaen huomioon pienokaisten vähäisen hikoilemisen, ruumiinlämmön häiriytyneen tasaisuuden tähden, voi synnyttää noita niin tavallisia krampinkohtauksia lapsissa. — Lasten kuolevaisuus ensimmäisellä ikävuodella selviää edempänä olevasta taulusta.

Korkea ikä.

Maanmies elää yleisesti korkeaan ikään, tekee työtä ja askaroitsee viimeisiin asti, jos tarvis vaatii. Vuonna 1888 kuoli talollinen Parfentej Tshikuttaja Hauduvaarassa 114 vuoden vanhana. Se oli voimakas ukko, joka tavallisesti viipyi kuumassa saunassa kauemmin kuin kukaan nuoremasta väestä voi sietää. Viisi vuotta ennen kuolemataan oli hän vielä metsän-hakkuussa; sinne hän kulki suksilla sellaista kyytiä, että toiset pitivät viisaimpana pysyä pois tieltä ja antaa ukon kulkea etunenässä, ja sittenkin oli heidän vaikea seu-

rata. — Evaniemen kylässä elää vielä 96 vuoden vanha Falilei Terentjev ja on edelleen mukana ulkotöissä, riihillä j. n. e.

Kun joku kuolee, valmistetaan heti ruumisarkku (ruuhi) ja parin päivän perästä viedään kuollut (pokoinjiekka) hautaan. Monta omituista tapaa on hautajaisiin yhdistetty. Kun joku perheen jäsen on vetänyt viimeisen hengenvetonsa, viritetään vaha-kyntteli (tuohus) pyhimyksen kuvan eteen, pyhä savu sytytetään (gloadonoa koaditah) ja surevat veisaa-*vat kuolinvirren*; — tavallisesti laulaa sen tottunut itkijä. Jälkeen puolenyön lauletaan *huondezvirsi*; kun arkku on tuotu taloon, lauletaan niille, jotka sen ovat hankkineet, sitten seuraa *ruuhehpanendu-virsi*, kun ruumis arkkuun pannaan; vihdoin lauletaan *viendyvirsi* ja *moahpanendu-virsi*.

Hautaus-
tapoja.

Ruumisarkkuna käytettiin muinoin koverrettua puunrunkoa, jota tehtäessä lastut heti poltettiin. — Hauta kaivetaan huolettomasti, harvoin, jos koskaan, 6 jalan syvyiseksi. Haudalle luodaan aivan matala kumpu ja sen päälle tehtiin muinoin, kuten vielä nytkin yleisesti Venäjän Karjalan pohjoisissa osissa, puulaatikko (grobu), hirsistä rakennettu kalteva kattainen suojus, nähtävästi estämään koiria ja villipetoja kaapimasta lähellä maanpintaa olevia ruumiita. Varakkaammat laittavat joskus vielä nytkin sellaisen grobun sukulaistensa haudoille. Tätä nykyä on kumminkin tavallista, että haudalle asetetaan ainoastaan ruumisarkun muotoinen lauta (kalmalauta), jota käytetään pöy-

Hauta.

Muistojuhlat. tänä muistojuhlissa (mustaized eli piiruloi), joita 6 viikkoa kuoleman jälkeen ja sittemmin silloin tällöin vietetään, ensin kotona ja sittemmin haudalla, vainajain kunniaksi ja muistoksi ja joihin vainajia kutsutaan itkuvirsillä (mustaisvirsi) osaa ottamaan. Näissä tilaisuuksissa nautitaan haudalla viinaa ja piiraisia. —

Hantajaiset.

Salokylissä tapahtuu usein, että vainajat ympäri vuotta haudataan tällaisilla pakanan-aikuisilla moahpanendu-virsillä ja että pappi, tul-tuaan sittemmin kylään, toimittaa samalla haavaa sielumessun kaikille. Pitkien välimatkojen ja van-han tavan vuoksi on näet melkein joka kylällä ol-lut oma hautausmaansa (kalmisto). Se sijaitsee aivan kylän vieressä, maantien laidassa tai järven rannalla, eikä sitä useastikaan rajoita mikään muu kuin tavallinen aita, ja sen tuntee jo etäältä kau-niista puistostaan, jossa kasvaa tiheästi vanhoja kuusia, joitten varjossa vainajat lepäävät tiheän, pitkän ruohon, pienten koivujen ja pihlajain ja hyö-tyisien horsmakasvien peittämissä haudoissaan, joita vanhat sammaltuneet kalmalaudat eli jokunen ajanhampaan kalvama grobu osoittaa. Kumminkin löytyy useimmilla haudoilla n. s. Andreaksen kuo-sinen risti (ristin käsivarsista on alimmainen vino ja ylimmäinen suorakulmainen). Monelle haudalle on pystytetty ainoastaan keppi, johon on köytetty liinariepuu, kylliksi riittävä tuntomerkki omaisille.

**Hautaus-
maat.**

**Rukous-
kappeli.**

Jokaisella hautausmaalla löytyy rukoushuone (tshasouna) eli pienen pieni laudoitettu kirkko, jossa on akkuna kummallakin pitkällä seinällä ja sisältä

on peräseinä koristettu pyhimysten kuvilla ja vahakyntteleillä sekä pyhäsavu-astialla. Muutamilla pienemmillä kelloilla varustettu torni tekee käsitteen kirkosta täydelliseksi. Näillä kelloilla soiteaan joka sunnuntai, aamuhuvitukseksi kylän pojille, jotka joskus taidolla osaavat kelloja soittaa. Täällä viettää kylänväki tullen mennessä eri aikoina lyhyen hartaushetken, tehden ristinmerkin ja sytyttäen vahakynttelin. Jokaisella suuremmalla kylällä on tshasounansa, vaikk'ei sillä olekaan hautausmaata. Kun muutamia hautausmaita on lakkautettu, löytyy Suojärven kreik. seurakunnassa tätä nykyä kaikkiaan 13 kalmistoa, joihin ruumiita haudataan.

Sinä vuonna, jota tämä kertomus koskee, oli yleinen terveydentila erinomaisen hyvä. Muita **Kulikutandit.** kulkutauteja ei liikkunut kuin *influenta*, joka ilmaantui Sortavalassa Marraskuun alulla v. 1889 ja oli laajimmillaan ennen Joulukuun 15 p:vää. Se tunkentui myöskin vähitellen Suojärvelle, missä ensimmäinen kohtaus huomattiin Joulukuun 29 p:nä. Tauti kohtasi milt'ei yksinomaisesti sellaisia henkilöitä, jotka eivät itseään hyvin hoitaneet tai asuivat kuumissa ja huonolla ilmanvaihhdolla varustetuissa huoneissa; myöskin keittäjiä sairastui, samoin kansakoulun oppilaita, viimeksi mainitut eivät kumminkaan kaikki eikä myöskään samalla aikaa. Sitä vastoin ei toteutuneiden ha-

vaintojen mukaan sairastunut sellaisia henkilöitä, jotka asuivat viileissä huoneissa, missä ei lämpö noussut $+ 20^{\circ}$ C. Sairastuneitten luku lienee noussut 80—100, jotka kaikki paranivat.

Paikkakunnallisia tauteja ovat häiriöt ruuansulatus-elimissä ja kuppatauti. Tämä kotiutunut tauti on ja on ollut hyvin yleinen ja melkoisen lisän lienee Sortavalan sairashuoneen ulkotautien osasto täältä saanut aikojen kuluessa vastaanottaa. Uusia kohtauksia ilmestyy tavallisesti useita samalla kertaa, silloin kuin yhteen tai useampaan perheeseen, useimmiten käytettyään samaa saunaa, tarttuu tauti. Vanhoja n. s. tertiäärikohtauksia ja huonosti hoidettuja luuhaavoja löytyy melkein joka kylässä. Kansa on suostuvainen menemään sairashuoneeseen parannuksille ja käyttää myöskin perästäpäin silloin tällöin taudin uudistuessa lääkärin apua.

Ajottain uudistuvat ihotaudit ja verettömyys ovat tavallisia, kumminkaan eivät ensinmainitut näytä erittäin johtuvan oleskelemisesta vielä monin paikoin yleisesti tavattavissa savupirteissä; ainakaan ei niissä taudinkohtauksissa, joita minä olen parannellut, ole voinut sellaista vaikutinta huomata. Paleltuneita käsiä tai jalkoja ei ole ollut parannettavina ja sanotaan ainoastaan harvinaisina poikkeustapauksina tulevan kysymykseen.

Asukasluvun suhteet.

Asukasluku, syntymis- ja kuolevaisuus-suhteet käyvät selville seuraavista, papiston antamien tietojen perustuksella tehdyistä tauluista.

Suojärven kreikanuskoinen seurakunta:

V.na	Syntyneet		Vihityt paris- kunnat	Kuolleet		Sisään- tai ulos- muutta- neita		Väki- luku
	Sum- ma	Joista äpä- riä		Sum- ma	Joista alle 1 v:den			
1885	108	2	23	82	29	—	5	4137
1886	125	2	28	106	20	—	7	4209
1887	143	1	35	87	22	—	4	4296
1888	138	4	32	77	18	—	5	4328
1889	138	1	24	93	33	—	11	4362
Keski- määrä v:ssa	130,4	2	28,4	89	24,4	—	6,4	4332 — 4264

Muist. Väkiluvun-muutokset eivät ole täydellisesti tarkat, koska kirkonkirjoissa on huomioon otettu myöskin muilla paikkakunnilla asustavien seurakuntalaisten keskuudessa tapahtuvia muutoksia.

Heikkopäisiä tai tylsämielisiä oli vuonna

1889	Kirkkoherran	$\left\{ \begin{array}{l} 5 \\ 3-8 \\ 2-6 \\ 2-8 \end{array} \right\}$	Kunn. lautak. esi- miehen tiedon- annon mu- kaan.
Kuuroja . . .	tiedon-		
Mykkiä . . .	annon		
Sokeita . . .	mukaan.		

Korpiselän kreikanuskoinen seurakunta:

V:na	Syntyneitä		Vihityt paris- kunnat	Kuolleet		Sisään- tai ulos- muutta- neita		Väki- luku
	Sum- ma	Joista äpä- riä		Sum- ma	Joista alle 1 v:den			
1885	53	4	14	38	3	—	—	1752
1886	54	0	7	40	7	—	—	—
1887	57	3	17	38	9	—	—	1772
1888	66	1	11	25	9	—	17	1792
1889	46	0	16	34	13	—	4	1800
Keski- määrä v:ssa.	55,2	1,6	13	35	8,2	—	—	1776

Heikkopäisiä, kuuroja, mykkiä ja sokeita ei löydy.

Keskimäärin on viidessä vuodessa:

	Syntyneitten luku	Kuolleitten luku.
Suojärvellä	29,9 0/0	20,4 0/0
Korpiselässä . . .	31,0 0/0	19,4 0/0

Lapsien kuolevaisuus prosentti on:

	Kaikista kuolleista	Kaikista syntyneistä
Suojärvellä . .	27,4	18,7
Korpiselässä .	23,4	14,9

Äpäralapsia syntyy:

Suojärvellä	1,5 0/0.
Korpiselässä	2,9 0/0.

Suojärven vaivashoidosta annetaan seuraavat tiedot:

**Vaivais-
hoito.**

V:na 1889 oli vaivasia 12, joista maksettiin ruokkoa yhteensä . . . 226 rpl. 25 k. Korkein ruokkomaksu vuodelta oli 42 rupl.

Alin ruokkomaksu vuodelta oli 4 rpl.

Vaivasapua nauttivat 16 henkilöä yhteensä 175 rpl. 40 k. Korkein apu oli vuodelta 15 rupl.

Alin ” ” ” 1 ”

Sitäpaitsi annettiin 10 henkilölle satunnaista apua noin 50 rpl.

Maksettu yhteensä 451 rpl. 65 k.

(V:na 1888 maksettiin yhteensä 297 rupl. 75 kop.)

Vallitseva uskonto on kreikkalais-oikeauskoinen tunnustus. — Vuonna 1227 lähetti Jaroslaw pappi Karjalaisia kastamaan ja melkein koko kansa käännettiin oikeauskoiseen oppiin, johon heidän jälkeläisensä vielä tänäkin päivänä kuuluvat. „Lisäksi on vielä joukko luterilaisia Suomalaisia kääntynyt samaan uskoon. Naiset, jotka ovat menneet naimisiin kreikanuskoisten kanssa, nuorta kansaa, joka ei puuttuvan kristinopin- taidon vuoksi ole päässyt ripille, kreikanuskoisten isien lapsipuolet ja luostarien palvelijat ovat kääntyneet, edelliset vihkimistilaisuudessa, jälkimmäiset erityisen kirkollisen toimituksen kautta.“

Uskonto.

Useimmilla oikeauskoisilla on venäläiset nimet, ainoastaan muutamat ovat säilyttäneet suomalaiset nimensä *), myöskin muutamilla luterilaisilla on venäläisiä nimiä, joko suomalaisella päätteellä tai ilman sitä. Mitään huomattavimpia uskonlahkoja ei löydy. Joku vanhempi on liittynyt starover-tseihin (vanhauskoisiin), mutta myöskin heidän lukumääränsä vähenee vähitellen, koska nuoret katselevat koko liikettä välinpitämättömyydellä.

Uskon käsi- Kristillisestä uskosta on kansalla sangen epä-
selvät käsitteet. A. Genetz **) kertoo sangen ku-
vaavan keskustelun erään talonemännän kanssa, joka ansaitsee tässä tulla mainituksi: „„Kuinka monta jumalaa lienee?“ — „Mäne tijä, min verd' on jumaloi, pyhä Miikkula, miilostjivoi, Jyrgi, Sviizju, pyhä Nastassu, valgeivallassi syöttäi.“ — „Taivaassa eikö ole Jumala?“ — „Yksig' olloo, vai kaks, vai yheksän.“ — „Eikö Jumalalla ole poika Jisus Kristus?“ — „Mis myö tiijämmö tuhmu rahvas! A Jumalan puoldu hain i lienoo.“ — „Kun teillä on joku kipu, eikö taivaallinen

*) Kreikanuskoinen papisto on aikojen kuluessa osoittanut erinomaista intoa nimien venäläistyttämisessä; samoin kuin virkamiehillä muussa Suomessa on ollut taipumus muuttella suomalaisia nimiä ruotsalaisiksi. Sekin on näille nimenmuutoksille yhteistä, että ne useimmassa tapauksessa ovat gentiilioita. — Usealla Karjalaisella on kumminkin n. s. virallisen venäläisen nimen ohessa alkuperäinen suomalainen, jota kansa keskuudessaan käyttää.

Suom. muist.

**) Koitar I. v. 1870.

Jumala auta teitä?“ — „Eihäi taivas tiijä nji mi-dä; tämä obraz auttaa.““

Paitsi sunnuntaita vietettiin v. 1890 25 suur- Juhla- ja ta kirkollista juhlapäivää ja monta vähempi-ar- lepopäivät. voista juhlaa; sitä paitsi viettää jokainen kyläkunta pyhimyksensä nimipäivää. Oikeauskoisten työpäivien luku vähenee täten melkoisesti. Heillä ei olisikaan, paastojen aikuisen ruokajärjestyksen tähden, tarpeeksi ruumiinvoimia työntekoon, ell'ei sellaisia juhla- ja lepopäiviä tuon tuostakin sattuisi väliin.

Tätä paitsi on vielä tapana tehdä kesillä pyhiinvaellusretkiä pyhille paikoille, ennen kaikkia kuuluisaan Solovetin luostariin Vienen meressä ja myöskin Valamoon. Edelliseen on monta sataa virstaa maa- ja vesimatkaa. Pyhiinvaellukset.

Katoliselle uskonnolle omituinen tapa on paasto eli kielto, varmoina, kirkon määrääminä aikoina syömästä lihaa, maitoa ja voita eli eläinkunnan tuotteita. -- Kreikkalaisessa kirkossa on määrätty neljä suurta paastoa, paitsi erityiset määrättyt paastopäivät: Tammikuun 5, Elokuun 29 ja Syyskuun 14 p:vä v. l. sekä joka keskiviikko ja perjantai. Paastot.

1) *Suuri paasto*, ennen Wenäjän pääsiäistä, kestää seitsemän viikkoa (48 päivää);

2) *Paasto pyh. apostolein Pietarin ja Paavalin muistoksi*, alkaa viikkoa jälkeen pyh. Kolminaisuudenpäivän ja kestää Kesäkuun 28 p:vän iltaan

(32 päivää *). — Tämä paasto ei joka vuosi ole yhtä pitkä, sillä se alkaa aina kahdeksan viikkoa pääsiäisen jälkeen;

3) *Puasto Jumalan äidin muistoksi*, alkaa Elokuun 1:nä ja loppuu 14 p:nä (14 päivää);

4) *Joulupaasto* alkaa Marraskuun 15 p:nä ja loppuu Joulukuun 24 p:nä (40 päivää). —

Waikka keskiviikko ja perjantai ovatkin paastopäiviä, myöntää kirkko kumminkin näiden suhteen muutamia hyvin tarvittavia helpotuksia, niin ett'ei mainittuina viikonpäivinä tarvitse paastota:

a) Joulukuun 25 ja Tammikuun 6 p:vän välillä;

b) neljännellä viikolla ennen suurta paastoa;

c) viimeisenä viikkona suuressa pääsiäispaastossa. (Liharuoka on koko viikon kielletty, maitoruoka sallittu);

d) pääsiäisviikolla;

e) pyh. Kolminaisuudenpäivän viikolla.

Paastopäivien luku.

Niinmuodoin oli vuonna 1890 välttämättömiä paastopäiviä 188 eli enemmän kuin puolet vuoden päivistä.

Ennakkoluulot ja taikausko.

Ennakkoluulot ja taikausko, arvostelukyvyn myrkyt, ovat aina nousevan valistuksen ohella joutuneet unehduksiin ja menettäneet arvonsa. Nopeammin nouseva valistus on melkoisesti vähentänyt niiden vaikutusta ja verhonnuut ne hävelijäisyydellä, niin että niitä on vaikeampi houkutella

*) Vuonna 1890.

ilmi, vaikka vielä säilyvätkin muistissa. Monta taikaa on vielä jäljellä pakanuuden ajalta, toisia on tullut Wenäjältä. — Karjaa laitumelle laskettaessa, Jyrin päivänä (Huhtik. 23 p:nä v. l.), ja syksyllä navettaan pantaessa on emännän ristittävä silmänsä navetassa, käytävä kolme kertaa rakennuksien ympäri lehmänkello kaulassa ja joka kerta ristittävä silmänsä portaitten edessä. — Suuren paaston kolmannella viikolla leivotaan pieniä leipiä (rista leipä), joita vaihdetaan vastalahjoihin, mutta ei syödä, vaan kätketään riistahinkaloon ja syödään vasta ensimmäisenä toukopäivänä keväällä.

Taudit pidetään joko Jumalan tai paholaisen synnyttäminä. Kuumeet, kolotukset y. m. ovat korkeamman hyvän olennon synnyttämiä (Jumalan tauti); vilutauti, kaatuva tauti, huulluus y. m. ovat paholaisen lähettämiä (mieron tauti). Edellisiä ei saa parannella, jälkimmäisiin on sitä vastoin hankittava apua poppamieheltä (tiedoinjiekka). — Mainittakoon muutamia taikoja ja noitakeinoja. Kun jonkun silmät, korvat tai muut ruumiinosat ovat kipeät ja kivun synnyttäjäksi arvellaan metsänhaltijata, joita tauteja sanotaan *metshän-nenäksi*, menee sairas poppamiehen kanssa metsään, missä pysähtyvät muurahaispesän ääreen. Pitäen sairasta kädestä, lausuu tietäjä ensin tervehdyssanat: „Terveh metshän izändill, metshän emändil, metshän piijoil, metshän poijil, metshän kaunehil kazakoil, metshän kaikel kanzakunnal, metshän kuldazil kunjingahil!“ ja lukee sitte yhdeksän kertaa seu-

Tautien
synty.

Poppamies
parantelee
tauteja.

Loihtimi-
nen.

Säilöstys-
tauti.

Veren sul-
keminen.

Taudin syn-
ty.

raavan rukouksen, peräytyen kullakin kerralla askeleen taaksepäin: „Prostjikkaa, heittäkkää hengilleh, päästäkkää päivilleh; minun väärys, teijän viga. Ottaad omatto kullad, itshelletto, oman pahanj ääreh andakkaa! Táz on vierahad miehet, táz on azienjiekat; elgää tädä suurembaa vuotakkaa!“ Tässä sanotaan taudin olevan metsän lahjan ja terveyden oman pahunden, jonka tähden metsänhaltijoita, joita pidetään pahoina *sviruljeina* eli *perunjeina*, luullaan voitavan taivuttaa ottamaan tauti pois ja antamaan terveyden takaisin: niin muodoin vaihtamaan kullekin omansa! — Samoin menetellään järven tai puron rannalla, kun tauti on vedenhaltijan (vetehinen) lähettämänä vedestä tullut. — Säilöstystauti saa alkunsa siitä, kun joku esim. ajaa hevosensa heikkoon jähän eikä touhutessaan sitä ylös ole voinut pidättää itseänsä vähän kiroilemasta, josta vedenhaltija kosta. — Kun joku haavoittaa itsensä, niin että veri vuotaa, pysäytetään verenvuoto siten, että haavoitettu jäsen pidetään pystysuorassa asennossa ja sitte luetaan raudan herjaussanat, joita lukeissa ääni väliin muuttuu voimakkaammaksi, vihaiseksi, ja väliin syletään haavaan, joka vihdoin pyyhittään ja — sidotaan.

Kaiken loihtimisen perustuksena on taudin tai poikennaisen synnyn selville saaminen, josko se on saanut alkunsa ilmasta, vedestä, metsästä tai hautausmaalta, jonka mukaan sitte herjaussanat (luvut) ovat sovitettavat. — Huono sato, eläinten

taudit y. m. luultiin, ainakin ennen, olevan joku Luojan säättämä rangaistus, jota vastaan ei sopinut niskoitella, tai vihamiesten loihtimia, joita oli kohdeltava samalla tavalla. Toinen toisiaan soimattiin siitä, että ovat loihtineet tauteja ihmisiin ja eläimiin y. m., josta seurasi monen moisia riitoja ja selkkauksia. Tällainen fatalistinen käsitys vallitsee vieläkin kansan keskuudessa. Koska Jumalan luullaan kaikki edeltäpäin määränneen, ei ole katumusta, ei surua eikä aavistusta. Tavallisesti sanotaan: „se oli sallittu“; „Jumal andelj, a se sih mänih“; — joskus kuulee sanottavan: „mindäh etto opita tiedoinjiekoi!“ —

Fatalismi.

Kieli.

Kansa puhuu suomea, s. o. Venäjän-Karjalan murretta *). Suojärvellä puhutaan oikeastaan kah- ta murretta. Pitäjän pohjoisosassa ja Korpiselällä on kielimurre puhtaampaa kuin eteläosassa, jonka keskustana on pidettävä Hautavaaran kylä. Viime mainittu murre, jota myöskin puhutaan Salmissa, Impilahdella ja Suistamolla ynnä Venäjän puolisilla rajamailla, on itsenäinen välimuoto vepsän ja karjalan kielten välillä, joka m. m. tunnetaan siitä, ett'ei siinä tapahdu kerakkeen-pehmenemistä. — Suurin osa sivistys-sanoja on venäläistä sukuperää, samoin myöskin kaikki pienet sidesanat. Raaka ja sivistymätön kansa ei tarvitse sidesanoja, ja kieli ei ollut sellaisia synnyttänyt, silloin kun venäjän kielen vaikutus alkoi ja tarjosi ne valmiina. — Toinen laji sanoja on vepsän kielestä lainattu; sellaisia ovat kielessä tavallisesti käytetyt asemot, yleisnimet, teonsanat ja määräsanat. Vepsän kielen vaikutus tuntuu siihen määrään, että suomen kirjakieli on enemmän vierasta kuin vepsä, joka ainoastaan tuntuu vähän kankeammalle. Paras todistus tästä on se, ett'ei Suojärven rahvas ymmärrä, jos sille lukee suomen

*) Genetz. Koitar I. v. 1870.

kirjakieltä. Viime aikoina on kumminkin alettu puhua puhtaampaa suomea, jonka muutoksen on vaikuttanut virkamiesten oleskelu paikkakunnalla, kansakoulut, paremmat kulkuneuvot y. m.

„Maanviljelys on täällä suurimmassa rappio-tilassa“, sanoo v. Knorring. „Isonjaon laiminlyöminen on vähitellen hämmentänyt maanviljelijäin tilukset, mikä on suuresti hidastuttanut viljelyksen edistymistä. Runsas arvio-päävero on, syntyneen köyhyiden vuoksi, vaikuttanut turmiollisesti maan viljelemiseen. — Nämä ynnä muut seikat ovat huonontaneet maanviljelystä, ja missä maa huonon hoidon, karumman maaperän tahi hallan tähden antaa niukemman sadon, siellä näkee maanmiehen mieluummin koettavan saada palkkansa kunkin päivän työstä, kuin nälkäisenä kulkemalla auran perässä, huonolla toivolla vastaisesta sadosta. Missä köyhyys kerran on vallalle päässyt ja maanviljelys on huonolla kannalla, edistävät ne toinen toistaan. Mitä toimelijaampien ja ymmärtäväisempien säätyhenkilöitten neuvot ja esimerkki melkein kaikkialla Uudessa-Suomessa vaikuttavat talonpojan taloudenpitoon, siitä ei täällä näy jälkiäkään.“

Kaskenviljelystä harjoitetaan yleisesti; tätä nykyä, ennen jaon päättymistä, tavattomassa määrässä. Jokainen koettaa yhteisiltä mäenrinteiltä puristaa edes pari satoa, ennen kun jaossa saa

Kasketta-
minen.

määrätyn maa-alansa. „Puut kaadetaan tavallisesti heinäkuussa, poltetaan seuraavana kevännä, jonka jälkeen vainio ruokotaan ja aidataan palamatta jääneillä, nokisilla puilla. Ensimmäisenä vuonna kylvetään kaski rukiiksi, aikaisemmin kuin pelto, toisena vuonna rukiiksi, kauraksi tahi nauriiksi. Sitte jätetään kaski metsittymään, eikä sitä tavallisesti voi ennen kuin 20, mutta usein myöskin vasta 50 vuoden kuluttua käyttää samaan tarkoitukseen. Usein näkee uuvutetun kaskan vielä 5:ntenä vuonna viimeisen viljan perästä aivan paljaana, ilman metsittymisen alkuakaan.“

Suonviljelys
tuntematon.

Suonviljelys on peräti tuntematon; saviamista ei käytetä missään, luujaujoja ja kalisuoloja ei tunneta edes nimeltäkään; tavallisesti lannoitetaan hiukan karjansonnalla. Suot käsittävät kumminkin melkoisia aloja, missä suonviljelys, järjestelmällisesti hoidettuna, niin että suot kylvettäisiin sopivilla heinälajeilla, voimakkaalla tavalla kohottaisi karjanhoitoa ja samalla kävisi runsaampi lannoitus mahdolliseksi, josta maanviljelys kokonaisuudessaan kostuisi. Peltojen heinäksi kylväminen eli heinänviljelys ylimalkaan pidetään jumalattomuutena.

Niitynviljelys.

Niitynviljelys on niin muodoin, samoin kuin maanviljelyskin, rappiutilassa. Latoja ei löydy juuri missään, vaan heinät korjataan pieleksille (soabra). Monin paikoin niitetään heinä myöhään.

Karjanhoito.

„Karjanhoito ei ole korkeammalle kannalle kehittynyt kuin muutenkaan maatalouden haarat. He-

voset ainoastaan ruokitaan hyvin, mutta niitä käytetäänkin monin verroin enemmän vaivaloisempiin ja uutterampiin töihin kuin muilla paikkakunnilla Suomessa.“ — Mitä vasikkain kasvattamiseen, sekä nuoren karjan ja lypsylehmien ruokkimiseen ja hoitoon tulee, ei löydy mitään järkiperaistä taitoa. Karjakartanoitten sisustus on kokonaan vaillinainen eikä rahtuistakaan ole silmällä pidetty karjan ilman ja valon tarvetta. Niitä elätetään vanhalla totutulla tavalla; ruokon ja puhtauden puolesta on sangen paljon toivomisen varaa. Märkänävät olet ja katajanhavu-kuivikkeet pistävät siellä täällä sonnasta esiin ja lattiana on paljas maa. Maitokiulut, vesi- ja rehupurtilot ynnä sontalapio ovat vierekkäin koolla jossakin homehtuneessa ja hämähäkin kinalla täytetyssä nurkassa. Tällaisessa, pimeässä, haisevassa navetassa huokailee laihtunut karja puoli vuotta, eikä ollenkaan kummastuta, että lehmänrotu on sellaista, miksi se pitkiä Lehmänrotu. aikoja kestävän huonon hoidon kautta on muuttunut. Siitä huolimatta on se karaistua ja kestävä ja sillä löytyy ominaisuuksia, jotka ainoastaan odottavat päästäkseen kehittymään, jotta se järkiperaisemmällä hoidolla antaisi tyydyttävämman tulon. — Joka kesä häiritsee karhu laitumella karjaa ja vähentää laumoja melkoisesti.

Kalastus on väestölle suuriarvoinen. Se saa Kalastus. suurimman merkityksensä uskonnon tähden, joka määrää kalaruokia paaston aikoina. Sen tähden harjoitetaan kalastusta kotitarpeeksi, mutta kaloja

saadaan ninkalti; sanottavia tuloja ei myönnillä saada. Monen laatuista kalaa, sekä tuoretta että suolattua, tuovat kaupustelijat usein Venäjän puoleisista rajakylistä.

Ajopelit.

Ajopelit ovat käyräaisaisia, Karjalan kuosisia, kaksipyöräisiä kärrejä, joko puulinjaaleilla varustettuja tai ilman niitä. Hevosienkalut ovat venäläistä mallia. Kun käreiteitä on vähän, toimitetaan ajot ja matkat pääasiallisesti talvella. Se, jonka kesäisin täytyy matkustaa syrjäisempiin kyliin, saa ratsastaa, istuen vaatimattomassa puusatulassa, pitkiä kapulasilloja (suosillat l. Pontuksen sillat) myöten. Sekä miehet että naiset ratsastavat matkoilla, hääsaatoissa ja kirkkoon istuen haarareisin satulassa. Myöskin voi matkata omituisella paarilaitoksella (katshalkka), joka on asetettu kahden perättäin kulkevan, satuloidun hevosen väliin. Paarit muodostaa kaksi, molempien satuloiden sivuihin kiinnitettyä seivästä ja tähän helposti keinuvaan kehykseen sidotaan vasu eli joku muu leke, missä matkustaja istuu. Matkustaminen on mukavata, mutta hidasta, sillä hevoset kulkevat käymäjalkaa. — Myöskin käytetään n. s. *pureja*, jotka ovat kahdesta käyrästä puusta tehdyt ja poikkipuilla yhdistetyt. Niihin kiinnitetään niinimatto tai leveitä kuusenkuoren viipaleita, joiden päälle kuorma säilytetään. Hevonen valjastetaan aisojen suurempaan päähän; käyrempi pää piirtää maata. Tällaisia kuulemma käytetään myöskin alppiseuduissa. — Talvisin ovat useim-

Ajoneuvot.

miten kylätiet ja kujoset ummessa, niin että silloinkin on hankala matkustaa. Tavallinen ajoreki on korkea-sepäinen *reslä*, jonka kori on liisteistä tai niinimatosta, täytetty heinillä, joiden päällä saa istua tai lojua. — Tavallisimmat maanviljelys-**Maanviljelys-**kalut ovat kynsiaura (adra), jota käytetään kai-**kalut.** kelloisessa kynnössä, sekä äes (astjivo), joka tehdään 5—7 halaistusta kuusenlohkareesta siten, että niihin jätetään runsaasti puolen kyynärän pituiset oksantyingät ja sidotaan vitsoilla yhteen. Muut maanviljelyskalut ovat vähäpätöisiä ja yksinkertaisempia. Viitake on lyhyt ja käyrävarsinen, joka muistuttaa suomalaista sirppiä.

„Käsateollisuus on tässä maassa horrostilassaan, jota vielä painaa taitamattomuuden leima. — Kaikki hienommat palttinat ja pumpulikankaat tuodaan Uudesta-Suomesta tai Venäjältä. — Ajanmukaiset kangaspuut ja rukit ovat harvinaisia. Alkuperäiset kangaspuut ovat tehdyt kahdesta välipuilla yhteenliitetystä käyrästä puusta, joiden suorat päät nojataan penkkiä vastaan, kaiteet y. m. tamineet rippuvat katosta. Rukin asemasta käytetään vielä yleisesti väärttinätä“. — Kansa osaa hädintuskin salvaa pirttinsä ja varustaa sen uunilla, pöydällä ja penkeillä, sekä tehdä re'en ja veneen. Varsinaisia nikkareita ei ole. Sepäntyötä tehdään sivutoimena. Ainoastaan suutarit tekevät täällä niinkuin muuallakin yksinomaan suutarintyötä. Käsityöläisten teokset (käsitty, käsiala) ovat kutakuinkin kömpelötekoisia; veitset

Käsateolli-
suus.

Käsityöt. ja kirveet ovat huonoteräisiä ja muodoltaan epä-mukavia. Puuteokset, luokat, länget, vadit ja lusikat tuodaankin kaikki Venäjältä. Notkea tuohi on ainoa aines, josta suuremmassa määrässä valmistetaan virsuja, konttia, vasuja ja köyttä.

Tervanpoltto. Koivun tuohesta valmistetaan, etupäässä keväisin, pohjaanpalaneen hajuista öljyä, koivuntervaa (djökti). Tervaa poltetaan syksyisin siellä

Hiilenpoltto. täällä kotitarpeeksi. — Hiiliä poltetaan talvisin rautatehtaitten tarpeeksi, ja se antaa hyvin tarvitun lisän salolaisen tuloihin. Viikkokausiksi asetuu salolainen, tätä nokista työtä tehdessään, asumaan pienen pieneen lattiattomaan pirttiin (kuuttji = mökki), jossa kumminkin on pieni kiuvas.

Metsä-elämä. Tukinhakkuussa ja -vedossa asuvat miehet talvisin väliaikaisissa asunnoissa (staanu), jotka tehdään kahdesta, kuorimattomista hirsistä hakatuista, puunkuorilla ja kuusenhavuilla katetuista katoksista, asettamalla ne vastakkain. Nuotio palaa keskellä, katoksien välissä. Tällaista leiritulta poltetaan seuraavalla tavalla: Kuivanut hunka kaadetaan ja siitä leikataan kaksi pölkkyä, joiden pituus on yhtä monta kirvesvartta kuin miehiä on saapuvilla. Pölkyt asetetaan päälle-tysten toinen toiseensa kiini ja vaakasuoraan tuulen suunnan kanssa. Pölkkysten väliin pistellään kuivia halkopuita, ja kuivilla pilkkeillä sytytetään tuli, joka saa virikettä pölkkysten väliin hakatusta uurroksesta.

Keväisin, kun purot ja joet paisuvat mäenrinneiltä ja metsistä valuvista ouruvesistä, alkaa tukinlauttaus, joka myöskin elättää tekijänsä viikkomääriä.

Näin on Suojärven talonpoika elänyt ja eläköinyt halutonta ja puutteenalaista elämätään aina Vanhan-Suomen yhdistämisestä asti, odottaen isonjaon-toimien lopullista ratkaisua. Aina vuodesta 1816 asti, jolloin maanjako-oikeus perustettiin näiden asiain jouduttamista varten, ovat isonjaontyöt Wiipurin läänissä kestäneet yhtä mittaa, mutta vielä tänäkin päivänä odottavat talonpojat omaa maatilkkuaan. Hän on, paraan kykynsä mukaan täyttänyt kansalaisvelvollisuutensa, maksanut maksettavansa valtiolle, kunnalle, papistolle ja kirkkojen ylläpitämiseksi, (joista arvio-päävero [päävedo] on raskaimpia). — Tästä huolimatta on hän valtiollisesti alaikäinen: lahjoitusmaan lampuotina ei hän ole oikeutettu ottamaan osaa valtiopäivämiehen vaaliin. — Raskailta tuntuvat ylimääräiset rasitukset, niin kuin teitten ja majatalojen ylläpito ulkopuolella pitäjän rajoja, maanteitten korjaukset kiireimpänä työaikana, apumiesten antaminen maanmittareille y. m. m. Tähän lisäksi tulee vielä taloudellinen rippuvaisuus ja mitä kurjin kunnan-asiain hoito.

Isoajakoa
odotetaan.

Ylimääräiset
rasitukset.

Tietämättömyys ja välinpitämättömyys ovat hallituiden tunnusmerkit. Hallitsevia, joista rah-

Kunnallisia epäkohtia. vas on rippuvainen, ovat muutamat kauppiaat, joilla on kassat ja virat käsissään ja jotka valvovat etupäässä omia etujaan. Kunnalliset tilit ovat epävarmalla kannalla. Asetuksen mukaista valvontaa ja tarkastusta ei pidetä. Kunnallislautakunnan-esimies ei ylimalkaan osaa tyydyttävästi tehdä tiliä hoidostaan. Missä joskus tilinteko saadaan toimeen, osoittaa se vajauksen, jonka kunnankokous tavallisesti jättää anteeksi ja pyyhkii tileistä. Asiain todellista tilaa eivät asianomaiset tule tajuamaan. Kuvernööriä on vaikea virkamatkoillaan tavata, vaikka talonpojalla olisikin monta seikkaa kerrottava läänin päämiehelle. — Täällä näyttää kunnallinen itsehallinto olevan irvikuva ja varmasti tulisivat kunnan yhteiset asiat paremmin hoidetuksi, jos ne uskottaisiin kunnan valtuutetuille.

**Alhainen
sivistys-
kanta.**

Edellisestä kertomuksesta käynee selväksi, ett'ei maan itäisen rajaseudun rahvas ole lähimainkaan edistynyt samassa suhteessa muun väestön kanssa. Sille ovat kaikki kansalliset pyrinnot vieraita, sillä ei ole halua henkiseen eikä taloudelliseen kehittymiseen, eikä mitään yhtenäisyyden tunnetta ole olemassa Uuden-Suomen kanssa. Syy tähän alhaiseen sivistyskantaan on etsittävä yhteiskunnallisesta välinpitämättömyydestä, jonka on synnyttänyt vuosisatoja kestävä kärsimys ja tuo

surkuteltava tila, missä talonpojat ovat saaneet huokailla lahjoitusmaan-isäntien ankaran hallinnon alla. Tästä seuraa tietämättömyys, haluttomuus ja puuttuva kehitys kaikilla aloilla, kun kaikki herättävät ainekset puuttuvat. Ja kaikkien epäkohtien takana on köyhyys, samalla kertaa syynä ja seurauksena.

Haluttomuus
kehittymi-
seen.

Sen käsityksen mukaan minkä olen saanut tehtäväni tarkoituksesta, olen minä, monilukuisilla matkoillani eri kyliin Suojärven ja myöskin Korpi-
selän pitäjissä, koettanut tutustua kaikkiin olosuhteisiin, jotka voivat vaikuttaa yleiseen terveydentilaan, ja oppia tuntemaan seudun luontoa, kansanrakennustapaa, vaatteenpartta, ruokaa, asumusuhteita, elämää, tapoja ja ennakkoluuloja sekä niistä johtuvia terveydelle vahingollisia suhteita, lasten hoitoa, tavallisia tauteja, sivistyskantaa y. m., josta tässä olen koettanut tehdä selkoa.

Toimitettu
tehtävä.

Suojärvellä oloikanani olen minä edellä mainitussa tarkoituksessa ollut matkoilla yhteensä 84 päivää, ja matkustanut 2864 virstaa, käyden 8 kylässä yhden kerran, 11 kylässä kaksi kertaa ja 17 kylässä useammin kuin kaksi kertaa. Matkoillani olen keskustelun muodossa koettanut tehdä kansalle edes hiukan tunnetuksi yksinkertaisimpia terveyttä koskevia käsitteitä, opettanut järkipäisesti lapsia hoitamaan ja elättämään, kehoittanut noudattamaan puhtautta, tuulettamaan huonei-

Matkat.

- Opetus. ta ja muuttamaan jokapäiväistä ruokaa vaihtelevai-
semmaksi, sekä muutamissa tapauksissa jakanut so-
pivata kirjallisuutta, kuten viimeisen vuosikerran
erittäin etevällä tavalla toimitettua „Suomen Ter-
veydenhoito-lehteä“, kansakouluihin ja muutamaiin
majataloihin, joihin kylänväki tavallisesti kokoon-
tuu. — Niinikään olen esittänyt maan kuivatta-
misen hyötyä, kehoittanut istuttamaan puita asun-
tojen ympärille ja rakentamaan erillään olevia kar-
jakartanoita ja käyttämään sammalkuivikkeita alai-
siksi y. m. Lisäksi olen vielä käynyt kunnan joh-
tavien miesten pakinoilla, herättääkseni heissä ha-
lua terveydenhoitoa koskeviin kysymyksiin y. m.
sekä auttanut yleisöä neuvoilla ja selityksillä, m.
m. antanut lausunnon sopivimmasta asemapaikasta
kansakoulu-rakennukselle. Yksityistä lääkärinapua
olen Suojärvellä antanut 201 hengelle, niistä koto-
nani auttanut neuvoilla, avulla ja lääkkeillä 185
henkilöä, sekä kutsuttuna käynyt 16 sairaan luon-
na. Korpiselässä on noin 50 henkilöä käyttänyt
eri tilaisuuksia neuvotellakseen.
- Neuvot.
- Lääkärin
hoito.

Lopuksi olen myöskin eri tiloissa esittänyt
oman lääkärin palkkaamista paikkakunnalle ja ke-
hoittanut sattuvissa sairastumisen kohtauksissa hy-
vissä ajoin etsimään lääkärin apua, huomautta-
malla ajan ja työvoimien säästämistä, joka sen
kautta voitetaan. Niin ikään olen paraani mukaan
koettanut poistaa vallitsevaa, taikauskoista käsi-
tystä elämästä, taudeista ja kuolemasta.

Propaganda.

Pyrinnöilleni en saanut mitään apua kansalta, enkä edes etevimmiltä eli sivistyneimmiltä, — yhtä ainoata henkilöä lukuun ottamatta —, ja joskin näin ollen kaikellinen ihmisystävällinen toimi kohtaa vaikeuksia, sellaisia kuin kaikki ne saavat kokea, jotka työskentelevät inhimillisen kurjuuden poistamiseksi, niin eivät tämän laatuiset pyrinnot kumminkaan mene kokonaan hukkaan, jättämättä edes jotain jälkiä itsestään.

Terveydellisien olojen parantamiseksi maaseudulla olisi rakennusjärjestys koko maata varten toimeen saatava, joka olisi sovitettu eri paikkakunnilla vallitsevan tavan ja rakennussuhteitten mukaan. Kun Suomen terveydenhoito-sääntö sisältää tarpeellisia määräyksiä, joiden nojalla on mahdollinen järjestää terveydenhoidon tärkeimpiä tehtäviä, mutta tuota sääntöä ei, paha kyllä, noudateta, niin paremman järjestyksen saavuttamiseksi vaaditaan ainoastaan, että rikokset pannaan syytteeseen, kuin myöskin että terveydenhoito-järjestys valmistetaan maamme jokaiseen kuntaan ja samalla määrätään sakko jokaisesta rikoksesta tämän järjestyksen määräyksiä vastaan. Tämän lisäksi voisi vielä sopivia kohtia muutamista vanhempien asetusten määräyksistä elvyttää, m. m. Keis. kirjeen huhtik. 5 p:ltä 1842, Kansliatoimituskunnan kirjeen syysk. 8 p:ltä 1859, Keis. kirjeet huhtik. 20 p:ltä 1819 ja jouluk. 15 p:ltä 1847, Kenraalikuvernöörin kiertokirjeen syysk. ²⁵/₁₃ p:ltä 1857 j. n. e.

Johtopäätökset.

Rakennusjärjestyksen tarpeellisuus.

Terveydenhoitosääntöä on noudatettava.

Muutamia asetuksia olisi elvytettävä.

Uusi henki
saatava pu-
haltamaan.

Mutta paitsi lainmääräysten antamista, olisi myöskin saatava uusi henki puhaltamaan yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen elämään — ja siten köyhyys voitettava.

Tarpeellinen
virkamies.

Herättääkseen kunnallisissa virkamiehissä halua ja harrastusta *yleistä* terveydenhoitoa koskevissa kysymyksissä, johtaakseen heidän huomiotaan vallitseviin epäkohtiin ja samalla osoittaakseen paraan keinon niiden korjaamiseksi, olisi paikkakunnalle asetettava riittävä-palkkainen *paikallis-* eli *piirilääkäri*, joka olisi tilaisuudessa pitämään yhteyttä johtavien henkilöitten kanssa. Tämän lääkärin olisi annettava neuvoja ja ohjeita *yleistä* terveydenhoitoa koskevissa kysymyksissä ja tätä tarkoitusta varten tulisi hänen oppia tarkasti tuntemaan olosuhteet piirissään, sen pyrinnot ja tarpeet, matkustamalla säännöllisesti jokaisessa kyläkunnassa. Samalla kun yleisö useammin näkisi lääkärin keskuudessaan, saisi se luottamusta ja käyttäisi häntä myöskin yksityisessä sairaanhoidossa ja sen kautta vähitellen luopuisi tähänastisista taitamattomista auttajistaan, puoskareista ja tietäjistä; sillä kaukana asuvan piirilääkärin luo ei kansa missään tapauksessa lähde neuvottelemaan.

Koska rokonpano maaseudulla jo tätä nykyä on pakollinen ja jätetty kuntien huoleksi, mutta itäiset rajapitäjät ovat syrjässä ja harvaan asuttuja, lienee asianomaisen piirilääkärin vaikea tyydyttävällä tavalla valvoa ja tarkastaa rokonpanon säännöllistä hoitoa. Sen tähden voisi mahdollisesti

tämän tarkastuksen määrätä ehdotetun paikallislääkärin velvollisuudeksi. Kulcutandin liikkeessä olisi myöskin tarpeen vaatima myöntää paikallislääkärille — samoilla perustuksilla — toimivalta hyvissä ajoin ryhtyä välttämättömiin toimenpiteisiin. Muntoin eivät piirilääkärin virkatoimet tulisi supistetuksi tällaisen paikallislääkärin asettamisen kautta piiriin, vaan viimeksi mainittu toimisi edellisen valvonnan alaisena ja tarpeen vaatiessa auttaisi häntä, ollen niin muodoin täällä hyvin tarpeellisena yhdyssiteenä terveydenhoidon edusmiehen ja kunnallisen yhteiskunnan välillä, helpoittamassa molempien työtä terveydenhoidon eduksi.

Mutta yksityisen lääkärinhoidon tarve maaseudulla on myöskin kaikkialla enentynyt; kumminkaan ei sitä, luonnollisista syistä, voi piirilääkäri tyydyttää. Piirilääkärin asuinpaikasta kauempana olevien sentujen tila on siinä suhteessa kovin epäedullinen. Tehokkain keino tämänkin puutteen poistamiseksi olisi niinkään paikallislääkärin asettaminen, mahdollisesti myöskin pienemmän sairaalan perustaminen. Mutta ylimalkaan, ja epäilemättä ainakin näissä itäisissä seuduissa, ei sairaanhoito maaseudulla voi tulla järjestetyksi, niin kauan kun se pääasiallisesti on kuntien omana huolena. Vaikka kunnankokous yksimielisesti myöntäisikin lääkärin tarpeen paikkakunnalla ja myöskin sitä vaatisi, niin oma etu estää kuitenkin asian toimeenpanon siten, että kaikki rahallinen apu kunnan

puolelta lääkärin palkkaamiseksi ehdottomasti kielletään kaikenmoisilla syillä. Kun jo ensimmäinen toimenpide kunnan puolelta — vähäpätöisen rahavun myöntäminen tarpeelliseksi katsotun lääkärin palkkaamiseksi, ikäänkuin asian harrastuksen todistukseksi — kohtaa vastustusta, voi asian ai-noastaan siten ratkaista, että valtio, tällaisessa poikkeustapauksessa kuin kysymyksessä oleva, yksin myöntää tarvittavat varat. Kieltämättä val-litsee köyhyys ja yhtämittäinen puute näillä raja-mailla, joka on seurauksena taitamattomuudesta, taikauskosta ja silmiin pistävän huonosta viljelyk-sestä, minkä vuoksi jokainen maksu, joka ei kan-san mielestä ole välittömässä yhteydessä leipäky-symyksen kanssa, pidetään turhana. Nousevan valistuksen ja viljelyksen edistymisen kanssa vas-tustus häipyisi ja hyödyllisiä parannuksia voisi toimeen panna; mutta juuri tässä tarkoituksessa täytyy periaatteellisesti vaatia toimenpiteitä, jotka saattavat kansan yhteyteen ja kansakäymiseen si-vistyneitten ihmisten kanssa. Kansakoulun vai-kutuksesta voi täällä tulosta toivoa vasta parin miespolven perästä. Siitä syystä olisi myöskin muihin toimiin ryhdyttävä. — Sallittakoon minun tässä esittää muutamia keinoja, jotka vakuutukseni mukaan ennen kaikkia ovat välttämättömiä. Jos kestävässä isossajaossa, jota tulisi kiiruhtaa, lah-joitusmaasta lohkaistaisiin sopiva alue mallimoi-sion (mallisiirtolan) perustamiseksi paikkakuntaa varten, taitamattoman väestön keskelle, johon kä-

sitöitä taitavia, toimellisia maanviljelijöitä onnellisimmista seuduista asettuisi asumaan ja näyttäisi esimerkkiä rakennustavassa, maanviljelyksessä, niitynhoidossa, suonviljelyksessä ja karjanhoidossa — ja siirtymistä vähin edistettäisiin —, niin tämä osastaan varmasti kohottaisi viljelystä ja hyvinvointia tällä paikkakunnalla. Jos vielä lisäksi valtionvaroilla palkattaisiin agronomi, jonka velvollisuus olisi asua tällä paikkakunnalla sekä usein ja säännöllisesti käydä talonpoikain luona neuvo-
massa ja opettamassa ensimmäisiä alkeita, ja hänelle myönnettäisiin käyttövaroja silloin tällöin kehoitukseksi auttaakseen ja palkitakseen talonpoikia osoitetuista harrastuksista ja rehellisistä pyrintöistä, niin varmasti tälläkin tavalla edistystä kiiruhdettaisiin. Kulkuneuvojen parantaminen, järvien laskeminen ja koskenperkaukset, sekä muutamien teollissudenhaarojen parantaminen raivaisivat tietä paremmalle, taloudellisesti edullisemmalle ajalle, kun myöskin voisi olettaa pyrintöjen korkeamman sivistyskannan saavuttamiseksi löytävän suotuisampaa maaperää. Mutta sitä ennen ei voi odottaa rahvaan tai kunnan puolelta mitään tehokkaampaa toimenpidettä sivistystä tarkoittavassa suhteessa.

Loppu sananen.

Valmistaessani tätä kertomusta olen lähteinäni käyttänyt F. P. von Knorring'in „Gamla Finland eller Det fordna Wiborgska Gouvernementet“ (v. 1833) ja Arvid Genetz'in „Kuvaelmia kansan elämästä Salmin kihlakunnassa.“ (Koitar I. v. 1870).

Kittilässä, heinäk. 20 p:nä 1891.

A. A. Branders.

Laatokan toimitus lausuu täten sulimmat kiitoksensa Herra Tohtori A. A. Branders'ille, joka hyvántahtoisesti on antanut meidän julaista tämän oivan ja kulttuurihistoriana etevän matkakertomuksensa lehdessämme, josta tämä kirja ylipainoksena on otettu.

